

Дроць Марія Вікторівна

ФМСм-21

**МИТНА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
РИЗИКІВ**

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретико-організаційні основи функціонування митної системи держави в умовах глобалізаційних ризиків.....	6
1.1. Теоретична сутність митної системи держави і її складових	6
1.2. Глобалізаційні ризики функціонування митної системи України	14
Висновки до розділу 1.....	26
Розділ 2. Прагматика функціонування митної системи України в контексті протидії глобалізаційним ризикам	27
2.1. Оцінка фіскальної складової функціонування митної системи України	27
2.2. Прагматизм функціонування митної системи в контексті протидії ризикам воєнного стану	36
Висновки до розділу 2.....	47
Розділ 3. Напрями вдосконалення функціонування митної системи України на основі світових митних інновацій	49
Висновки до розділу 3.....	59
Висновки.....	60
Список використаних джерел.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Одна з невід’ємних складових сучасної незалежної держави – це самостійна митна система, яка має забезпечувати вирішення важливих зовнішніх і внутрішніх економічних та політичних завдань. Митна система забезпечує вирішення важливих соціально-економічних проблем держави за допомогою здійснення безпосереднього регулятивного впливу на міжнародну торгівлю і виконання фіскальної функції. На сучасному етапі функціонування України спостерігається підвищення ролі митних органів України як важливої складової регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Це відбувається в результаті вагомого зростання показників зовнішньої торгівлі України на протязі останнього періоду та збільшення чисельності суб’єктів, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Митна система постійно була й залишиться ефективним і важливим важелем впливу на здійснення економічних процесів у державі та запорукою захисту національних інтересів у сфері економіки. Функціонування митної системи є специфічним і унікальним явищем, яке практично не має аналогів. Така унікальність виявляється через різноманіття соціально-економічних функцій, що зафіксовані у митному кодексі країни і втілюються за допомогою організаційної структури управлінських органів митною справою, а специфіка полягає в особливостях здійснення операцій, які шляхом функціонування митної системи підлягають регулятивному впливу. Із використанням різних економічних заходів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, держави прагнуть підтримувати галузі економіки, що орієнтовані на експорт. Це потребує великих фінансових ресурсів, які можна отримувати в результаті сплати податків і зборів від зовнішньої торгівлі. Саме тому, кожна країна хоче створити таку митну систему, яка буде забезпечувати не лише розвиток зовнішньоторговельних відносин, але й бюджетні надходження.

Вагомі результати дослідження формування митної системи держави висвітлено у працях таких науковців: І. Бережнюка, А. Войцещука, Л. Вороніної, С. Герчаківського, О. Годованця, А. Крисоватого, В. Мартинюка, П. Науменка, К. Осадчої, П. Пашка, В. Покровської, К. Сандровського, Д. Тесленка та інших.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, організаційно-правових та практичних засад функціонування митної системи в контексті дії глобалізаційних ризиків.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити теоретичну сутність митної системи держави і її складових;
- висвітлити глобалізаційні ризики функціонування митної системи України;
- оцінити фіскальну складову функціонування митної системи України;
- проаналізувати прагматизм функціонування митної системи в контексті протидії ризикам воєнного стану;
- запропонувати напрями вдосконалення функціонування митної системи України на основі світових митних інновацій.

Об'єктом дослідження є функціонування митної системи держави в умовах дії глобалізаційних ризиків.

Предмет дослідження – митна система держави.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження використано методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, порівняння, абстрагування, індукції і дедукції, історичний метод, системний підхід.

Інформаційна база роботи. Теоретико-інформаційною основою дослідження є вітчизняні та зарубіжні нормативно-правові акти, монографії й інші наукові видання, статистичні дані Державної служби статистики України, Державної митної служби України, офіційних сайтів митних органів іноземних держав тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у висвітленні науково-теоретичного підходу щодо застосування окремих етапів управління митними ризиками до яких віднесено: встановлення контексту ризику, визначення ризиків, аналіз ризиків, оцінку та пріоритетність ризиків, обробку ризиків.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці науково-обґрунтованих практичних рекомендацій щодо впровадження технології машинного навчання контролю за торгівлею стратегічними товарами

та когнітивних обчислень в діяльність митних органів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були висвітлені на Дев'ятій заочно-дистанційній конференції студентів і молодих вчених «Актуальні питання фінансової теорії та практики» (м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.) та у збірнику наукових праць кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (теми публікацій – «Митні ризики в умовах війни в Україні», «Процес управління митними ризиками»).

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 68 сторінок, наведено 4 таблиці, 3 рисунки та 64 літературних джерела, які розміщені на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ РИЗИКІВ

1.1. Теоретична сутність митної системи держави і її складових

Митна система України виступаючи одним із елементів економічної політики держави розпочала свій розвиток із здобуттям країною незалежності. Суть та функції митної системи, її роль і місце в процесі державного регулювання економіки зазнавали постійної трансформації під впливом стратегії і тактики розвитку держави і її фінансової політики. На теперішньому етапі глобальних змін у світовій економіці питання модернізації митної системи постає не лише на рівні окремої держави, а й залежно від загальної стратегії партнерських взаємовідносин між країнами та союзними групами міжнародних співтовариств.

Існує багато різноманітних поглядів на роль митної системи у процесі перетину державного кордону, але беззаперечним є той факт, що правильно побудовані механізми митної системи і митної політики держави впливають на ефективність формування й послідуєчий розвиток соціально-економічних відносин в середині країни і на світовій арені. Саме тому митна система потребує детального і ґрунтовного вивчення ретроспективного досвіду світових митних відносин для безпеки і сприяння розвитку суспільства.

Нові тенденції глобалізації та інтернаціоналізації впливають на економіку кожної країни. Це робить країни більш залежними від зовнішніх факторів, які впливають на їхню митну систему. Вони також спричиняють проблеми з ключовими економічними показниками, такими як зростання ВВП або економічні кризи в кількох секторах економіки. Дослідження митної системи України є актуальним через обставини економічної безпеки. Цю тему дослідження необхідно вивчати в комплексі з іншими аспектами розвитку

України.

Митна система повинна швидко змінюватися, щоб відповідати новим вимогам. Вона має поєднати правову та економічну системи регулювання для гармонійної підтримки суспільства. Нові події в політичній і соціальній сферах вимагають переосмислення того, як владні структури працюють і займають місце в співвідношенні економічних і соціальних сил. Митна система включають не лише складові митної справи, а й митне законодавство та процедури. Вона також охоплює ширшу сутність, яка включає як процедури, так і види діяльності.

І. Бережнюк під митною системою розуміє регульований, функціональний, комплексний і якісно відструктурований соціально-економічний механізм управління митною справою країни. Такий механізм покликаний забезпечувати найбільш ефективно ведення державної митної політики. Тому автор трактує митну систему з позиції організаційних систем митних служб, які функціонують в державі. Система митної служби, своєю чергою, охоплює усі складові митної справи держави з урахуванням допоміжної інфраструктури [33, с. 35].

К. Сандровський під митною системою вбачає сукупність різних способів втілення на практиці митної політики держави, для забезпечення економічної охорони кордонів країни [53, с. 9]. Найбільшою мірою поняття «митна система» структурувала у наукових працях В. Покровська. Вона трактує це поняття як «найважливішу сферу держави та інститут національного захисту інтересів, в межах якої функціонує митна справа». Разом із цим, «основним призначенням митної системи в умовах ринку автор виділяє забезпечення інтересів суб'єктів зовнішньо – економічної діяльності щодо підтримки потрібного рівня економічної безпеки країни [45, с. 20]». З цією метою в межах митної системи, з однієї сторони, необхідно створювати умови для експортно-імпоротної діяльності, які сприятимуть розвитку внутрішнього ринку й інтеграції у світову економіку. З другої сторони, держава регламентує правила перетину товарами та транспортними засобами митного кордону, митного декларування, встановлення ставок мита, тобто встановлює правила у сфері державної митної справи, орієнтуючись на принципи митної політики. Отже, в загальному розумінні митну систему потрібно трактувати як важливий елемент державного регулювання

експортно-імпортової діяльності, що включає методи, засоби й форми регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

В загальному розумінні процес функціонування митної системи на окремих рівнях взаємодії полягає у встановленні міжнародними організаціями митних формальностей із застосуванням інноваційних підходів в царині державної митної справи. Такі дії забезпечують мінімізацію витрат щодо митного оформлення для декларантів, а також зміцнення світових рейтингів держав у міжнародній господарській системі. Використовуючи наявні інструменти, митна система гарантує захист економічних інтересів не лише держави загалом, але й окремих підприємств. За допомогою безпосереднього впливу на міжнародну торгівлю через прояв фіскальної функції, вона сприяє вирішенню важливих економічних проблем.

За твердженням В. Мартинюка, функціонування митної системи є унікальним та специфічним явищем, яке практично не має аналогів. Унікальність характеризується закріпленими у МКУ функціями соціального та економічного характеру, які втілюються в життя через фіскальні органи держави, а специфічні риси проявляються в особливостях операцій, які за допомогою митної системи зазнають регулятивного впливу [29]. У порівнянні з податковою системою, митна більшою мірою здійснює вплив на функціонування суб'єктів господарювання, які є резидентами різних держав, а її потенціал акумулювати фіскальні надходження проявляється через величину наявних та потенційних фінансових ресурсів, які акумулюють за допомогою контролю за товарами, що перетинають митний кордон України з дотриманням чинного законодавства у сфері здійснення державної митної справи.

Митна система охоплює окремі підсистеми. ключовою підсистемою являється фінансово-економічна, оскільки вона виконує одну з важливих функцій, яка реалізовується через забезпечення поступлень митних платежів у державний бюджет. Разом із цим, фінансово-економічна підсистема реалізовує заходи, пов'язані із захистом і стимулюванням національних товаровиробників шляхом застосування інструментів тарифного регулювання. Підсистеми відмінні від фінансово-економічної є допоміжними, адже вони мають забезпечувати

оптимальні умови для переміщення товарів.

Формування фондів бюджетних ресурсів, як один із напрямків фінансової діяльності держави реалізовується за допомогою віднесення митних платежів до системи доходів державного бюджету. На основі цього фіскальний механізм митної системи зобов'язаний прогнозувати обсяг доходу бюджету від поступлень митних платежів, за допомогою інструментів регулювання товарообігу всередині країни й митного контролю який здійснюється органами ДМС України.

Важливим але разом із цим суперечливим елементом митної системи є процес її фінансування. З однієї сторони, таке фінансування реалізовується через бюджетні асигнування. З іншої, фінансовий та економічний механізм митної системи здатний діяти і на основах самозабезпечення, за допомогою акумуляції ресурсів, що отримують митні органи, надаючи послуги суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Згадані фінансові надходження можуть мати цільове призначення та витратись на розвиток інфраструктури митної системи.

Митна система на сучасному етапі має володіти здатністю адаптації до нових вимог та взаємовигідно об'єднувати у своїй діяльності адміністративно-правові та економічні способи регулювання. Крім цього, вона повинна сприяти фундаментальним перетворенням в економічному та політичному просторі українського суспільства, насамперед це стосується економічної і соціальної сфер.

Згідно зі Словником іншомовних слів система (з грец. Systema – це утворення, поєднання) – це велика кількість пов'язаних елементів за допомогою певних закономірностей (предметів, поглядів, явищ, принципів тощо), що є певним цілісним утворенням, єдність; порядок, обумовлений правильним, планомірним розміщенням частин із встановленими зв'язками в суворій послідовності; спосіб, форма організації будь-чого; сукупність установ, господарських одиниць, які об'єднані на основі своїх завдань та організаційно становлять єдине ціле; те, що є регулярним, звичним.

У науковій літературі представлено кілька дефініцій митної системи:

– Митна система – це складно організована система фінансових і

організаційно – правових відносин, що утворюються між державою, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності й митними органами при вивезенні з митної території й ввезенні на цю територію транспортних засобів, товарів і інших предметів, які підлягають митним формальностям [15];

– Митна система – являє собою суспільне явище, що проявляється у сукупності тарифних та нетарифних, форм, принципів і методів їх встановлення, відміни чи змін, механізм, за допомогою якого здійснюється своєчасна й повна сплата митних платежів, митний контроль та відповідальність за митні правопорушення, а також органи держави, які зобов'язані здійснювати митну політику;

– Митна система є суспільним явищем, що представляє об'єднання пов'язаних між собою інституційних одиниць, які підпорядковані спільним цілям й завданням. Характерні ознаки митної системи – чітка організація, цілісність, порядок і послідовність, взаємодопомога і взаємозв'язок [29].

Разом із цим, потрібно підкреслити, що використовуючи системний підхід для аналізу митної системи потрібно визначити співвідношення між поняттями «порядок», «система» і «впорядкованість». Незважаючи на те, що спостерігається схожість та подекуди синонімічність таких понять, неправильно стверджувати, що система завжди передбачає порядок, а порядок завжди характеризується впорядкованістю. Разом із цим, при характеристиці митної системи часто застосовують поняття впорядкованість, структурованість, ієрархічність, а отже – системність. З наукової позиції теорії держави, важливо з'ясувати місце митної системи в державному механізмі. В літературі зазначено, що механізм держави є цілісною ієрархічною системою державних органів, які наділені державною владою, а також підприємств, установ, які виконують функції та завдання держави. З урахуванням цього, за твердженням В.М. Зябіна ми маємо враховувати те, що митна система, являє собою, передусім, систему митних органів, яка є автономним утворенням в системі механізмів держави. Такий підхід можна вважати правильним з декількох позицій. По-перше, він дає змогу аналізувати митну систему, не полишаючи уявлення про її управлінську чи адміністративно-правову природу, з точки зору теорій сучасної держави. По-

друге, характеристика митної системи з позиції механізму держави дає змогу чітко представити її зв'язок із митними функціями держави. Важливим напрямом наукового аналізу адміністративних та правових аспектів управління в досліджуваній царині є пошук правильної моделі органу виконавчої влади в напрямку здійснення митної справи, встановлення його оптимальних функцій, методів і форм управління в такій ситуації.

Митну систему часто розглядають саме як систему митних органів. Таку точку зору, зокрема, відстоює Н. Сідлецька, А. Мазур і ін. Таку позицію, на нашу думку, науковці обрали зважаючи на те, що митну справу рідко розглядають як складовий елемент митної функції держави, натомість її реалізацію розглядають через призму функціонування всієї держави (тобто тут йде мова про державну митну політику), а не лише в контексті функціонування лише окремої гілки її органів. Проте, з точки зору інституціоналізму, між митними функціями та митною системою співвідношення не таке саме, як між державним інститутом та державним органом (у випадку якщо інститут розглядають як зміст, а натомість орган – як форму), адже митна система може охоплювати не тільки формальні організації та структури. Відповідно, необхідно акцентувати увагу на тому, що митну систему, яка є невід'ємною складовою митних функцій держави, не доцільно ототожнювати з системою митних органів. Митній системі кожної держави, в науковій літературі справедливо присвоєно функціональну, компонентну і організаційну складові [30].

Митна система України охоплює ставки й види мита; суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; нетарифні інструменти; митні формальності при перетині товарами, транспортними засобами та іншими предметами, а також переміщенні через митний кордон громадян; митні режими (експорт, реекспорт, імпорт, реімпорт, транзит, тимчасове ввезення (вивезення), спеціальна митна зона, митний склад, переробка на митній території України, магазин безмитної торгівлі, знищення або руйнування, митні платежі (ПДВ, мито, акцизний податок); відмова на користь держави); митні преференції; методи визначення митної вартості товарів; правила кодування та принципи класифікації товарів.

Функціональна складова відображає ключові функції митної системи і їхнє

забезпечення: декларування й митне оформлення, форми митного контролю, механізм розрахунку та сплати митних платежів, обов'язки й права суб'єктів зовнішньоекономічних відносин, методи їхнього захисту, фінансову, інформаційну та матеріально-технічну основу забезпечення функціонування митних органів.

Організаційна складова митної системи включає створення таких рівнів ієрархії: мікрорівня – митний пост; локального рівня – митниця; мезорівня – регіональна митниця; макрорівня – митна система держави. В сучасних умовах відбувається також формування мегарівня – митного союзу та метарівня – глобального митного простору. Таким чином, з позиції цих тверджень ми переконуємось, що організаційна складова є тільки одним із елементів митної системи, яка являє собою набагато ширше поняття, ніж його переважно сприймають науковці та практики з митної справи та митного права. Митна система, окремо, й податкова система загалом це специфічні сфери функціонування суспільства й досліджень науковців, адже на їх стику перетинаються інтереси юриспруденції та економічної науки. Однак, недостатня ефективність співпраці юридичної і економічної частин діяльності митної системи створила надмірну урегульованість юридичної, що здійснює поганий вплив на її наступний розвиток [15]. Митна та економічна системи кожної країни, являються своєрідним дзеркалом, яке відображає механізм становлення кожної країни, специфічні і суперечливі умови формування її фінансової основи, рівень розвитку економіки країни, соціальної сфери, внутрішню і зовнішню політику, геоекономічне положення. Саме через це у світі немає держав з однаковими митними системами.

Для дотримання системного підходу до створення і функціонування митної системи необхідно застосовувати відповідну методику. Саме тому для цього потрібно враховувати необхідність використовувати загальну параметричну теорію систем. Систему в цій теорії запропоновано розуміти з позиції принципу додатковості (комплементарності). Системою є будь-яка річ, яка виконує певне співвідношення з визначеною властивістю. Система також є такою річчю, яка забезпечує її властивості, що відповідають визначеному

відношенню. Два ці визначення є комплементарними і називаються, відповідно, визначеннями відносно властивості та визначеннями за відношенням. В такій ситуації сама система охоплює структуру, концепт і субстрат. Субстрат є елементами системи. Структура є відносинами між такими елементами. Концептом є ідея системи [22]. З позиції аналізу сукупності правових актів необхідно сконцентрувати увагу на тому, що інше розуміння системи (релятивне) є ближчим для сприйняття порядку, аніж перше (атрибутивне). Якщо враховувати першу інтерпретацію системи, то ми формуємо визначення, опираючись на певне довільне відношення, натомість при другій інтерпретації враховують властивість. У цьому випадку властивості – це системні дескриптори, визначальною роллю серед яких відзначається концепт системи. Отже, порядок є концептом системи, що характеризує її структуру. Впорядкованість завжди передбачає структурованість, тобто виділення, аспектів, елементів, властивостей, частин системи у процесі її функціонування. У такому зв'язку показовим фактом є той, що митна система це така система, у якій розташування елементів співпадає зі складом і структурою іншої системи на вищому рівні, у нашому випадку – митними функціями держави. Саме митні функції держави з урахуванням таких підходів постають реляційними субстратами митної системи як певного цілісного утворення. Визначеність митної системи митними функціями сучасної держави та неоднаковість цих явищ є важливими принципами пізнання митної системи, оскільки вона проявляється через актуалізацію реляційного субстрату митних функцій держави. При розгляді організаційної структури митних органів, В.Т. Комзюк дав визначення її як складного механізму, за допомогою якого здійснюється ефективна митна безпека держави та забезпечується контроль стосовно дотримання стратегічних напрямків митної справи. Основою формування такого механізму, яким є сукупність впорядкованих відповідно до відносин та зв'язків усіх рівнів митної системи держави, передбачено систему функцій митних органів, склад яких й становить суть процесу формування державної митної політики в царині досягнення митних інтересів держави [17]. Переважно призначення митних органів за функціями висвітлено з позиції регулятивної та

економічної діяльності. Зокрема, В.В. Волинець стверджує, що забезпечення економічних завдань, які поставлені перед митною системою, здійснюється через: забезпечення нарахування та сплати у повному обсязі митних платежів з товарів, що перетинають митний кордон України; приймання участі митних органів у захисті, щодо своєї компетенції економічних інтересів країни; вчасне перерахування коштів, які спрямовані до державного бюджету; захист інтересів національного споживача та заборону ввезення на територію України неякісних товарів чи товарів, які не відповідають діючим в Україні стандартам і вимогам.

1.2. Глобалізаційні ризики функціонування митної системи України

Відповідно до стандарту 6.3 переглянутої Кіотської конвенції (РКС) та відповідних Керівних принципів, управління ризиками визначається як систематичне застосування управлінських процедур і практик, які надають митниці необхідну інформацію для розгляду переміщень або партій, які становлять ризик. У преамбулі до РКС перераховано застосування управління ризиками як один із семи ключових принципів сприяння торгівлі, втілених у ній.

Існує п'ять основних етапів стандартного процесу управління митними ризиками, визначеного Всесвітньою митною організацією (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Стандартний процес управління митними ризиками.

Джерело: Всесвітня митна організація

1 – «Встановлення контексту»: імпорт товарів, експортний контроль, пасажирські перевезення тощо.

Будь-яка спроба управління ризиком повинна починатися з визначення

того, чим потрібно керувати. Цей етап визначає контекст, у якому відбуватиметься управління ризиками, і спрямований на чітке формулювання та роз'яснення цілей і ризиків, які досліджуються. Визначення того, чим потрібно керувати, допомагає встановити параметри для решти процесу управління ризиками. Наступні запитання можна використати для встановлення контексту, окреслюючи як внутрішні, так і зовнішні аспекти [64]:

- Які цілі в контексті, де відбувається процес управління ризиками?
- Що таке робоче середовище?
- Які можливості та ресурси доступні для управління ризиками?
- Які критерії використовуються для оцінки ризиків і визначення необхідності додаткового контролю?
- Які обсяги та межі управління ризиками?
- Які очікування зацікавлених сторін, таких як уряд, постраждали громади, трейдери та інших груп приватного сектора?
- Які ще є відомості про процес або діяльність?

Результатом цього етапу має бути твердження екологічного операційного контексту, який містить чітке вказівку на цілі («ризик для чого») і зони ризику, а також визначає критерії та параметри етапу оцінки ризику.

2 – «Визначення ризиків»: захист доходів (наприклад, недооцінка, походження, класифікація), заборони та обмеження (наприклад, торгівля наркотиками, права інтелектуальної власності, вогнепальна зброя тощо).

Ризики неможливо проаналізувати або керувати ними, доки вони не будуть ідентифіковані та описані зрозумілим способом. На етапі ідентифікації ризиків ідентифікуються та реєструються всі потенційні ризики за допомогою систематичного аналізу - процесу для визначення того, які ризики можуть виникнути, чому та як, формуючи таким чином основу для подальшого аналізу.

Деякі запитання, які ставляться на цьому етапі, можуть включати:

- Які джерела ризику?
- Які ризики можуть виникнути, чому та як?
- Які засоби контролю можуть виявити або запобігти ризикам?

– Які механізми підзвітності та контроль – внутрішні та зовнішні – існують?

– Які та скільки досліджень потрібні щодо конкретних ризиків?

– Наскільки надійна інформація?

Діяльність з виявлення ризиків на різних рівнях митного управління має бути тісно пов'язана. Після визначення стратегічних ризиків адміністрації вони передаються менеджерам, які потім уточнюють широкі стратегічні ризики та визначають пріоритетні сфери дій в межах їх зони впливу. Після прийняття цих рішень і визначення пріоритетів оперативне лінійне керівництво може розпочати процес визначення конкретних випадків у межах своєї сфери впливу для подальших дій. На кожному етапі процесу визначається ступінь ризику, який необхідно поступово зменшити, а ризиком керують на належному рівні всередині організації [64].

Результатом процесу ідентифікації ризиків є реєстр ризиків, який документує ризики та забезпечує врахування всього спектру ризиків. Існує багато різних способів побудови реєстру ризиків.

3 – «Аналіз ризиків»: ймовірність виникнення ризику (менш ймовірний, ймовірний, високоймовірний).

Аналіз ризику в основному пов'язаний з кількісним визначенням ризику та вимагає розгляду його джерел, ідентифікації ризиків, оцінки їх потенційних наслідків з точки зору досягнення цілей і суджень щодо ймовірності настання наслідків (за відсутності будь-яких конкретних дій з усунення із наявними засобами контролю). Він ґрунтується на використанні даних та інформації для обґрунтування наслідків, які можуть виникнути, якщо ризик виникне та/або залишиться невирішеним. Незважаючи на те, що аналіз ризиків має бути, наскільки це можливо, заснований на доказах, необхідно пам'ятати, що це не точна наука. Знаючи бізнес-середовище, під час аналізу ризиків ніколи не слід забувати про експертне судження та здоровий глузд [63].

Аналіз розглядає:

– наскільки ймовірна подія; і

– які потенційні наслідки та їх масштаби.

Поєднання цих елементів дає оцінений рівень ризику. Оцінка ризику може бути кількісною або якісний, або поєднувати ці два методи.

Базуючись на оцінках толерантності з використанням матриці 3x3 (високий, середній, низький), табл. 1.1 пропонує можливі описи та показники для оцінки ймовірності виникнення ризику.

Таблиця 1.1

Приклад опису ризиків та показників для їх визначення

Ступінь ймовірності	Характеристика	Індикатор
Високий (ймовірний)	Ймовірність виникнення більш ніж 20%	Настав протягом останніх 12 місяців
Середній (можливий)	Може виникнути, але ймовірність виникнення менше 20%.	Настав від 1 року до 3 років або настав в іншій країні протягом останніх 2 років
Низький (віддалений)	Малоймовірний, і ймовірність виникнення менше 5%.	Не відбувався протягом останніх 3 років або більше. Не відбувалося в іншій країні протягом останніх 2 років

Джерело: складено автором: [64].

4 – «Оцінка та пріоритетність ризиків»: оцінка впливу та наслідків ризиків, що виникають (наприклад, високий, середній, низький);

Цей крок передбачає порівняння оцінених ризиків із заздалегідь визначеним критерієм значущості. Враховуючи рівень ризику кожного з ризиків, можна оцінити та визначити пріоритетність ключових ризиків, які необхідно проаналізувати більш детально. Тоді це призведе до розгортання пропорційних ресурсів для підготовки до ризику, його запобігання або реагування на нього.

Оцінка дозволяє митниці краще зрозуміти ризики. Процес складається з прийняття рішення про те, чи є ризик допустимим (прийнятним), і допомагає визначити, наскільки неминуче може статися ризикова подія. Рішення про те, на які ризики реагувати, а які контролювати, можуть залежати від багатьох різних проблем, зокрема [58]:

- внутрішні можливості;
- внутрішня місткість;
- чи є ефективні можливості для усунення;

- рейтинг/рівень ризику;
- усунення;
- вплив на репутацію;
- вартість/вигоди запропонованих методів усунення (це цикл зворотного зв'язку з наступним кроком).

Ці питання формують основу, на якій в кінцевому підсумку буде оцінюватися ефективність стратегій усунення.

5 – «Обробка ризиків»: визначення контрзаходів та призначення рівнів ризику (наприклад, прийняття, ліквідація, передача або припинення). Обробка ризику стосується рішень або дій, вжитих у відповідь на ідентифікований ризик. У митному контексті можна застосувати три загальні типи відповідей:

- терпіти;
- ліквідувати;
- передачі.

Толерантне ставлення до ризику було б прийнятним у багатьох випадках, наприклад, коли ресурси обмежені або вважається, що ризиком можна якомога краще керувати за допомогою наявних засобів контролю або без витрачання занадто великої суми грошей чи ресурсів, щоб лише незначно зменшити вплив або наслідки. Толерантність або прийняття ризику не означає, що ризик не буде контролюватися та відстежуватися. Моніторинг часто здійснюється за допомогою стандартних операційних процедур, щоб побачити, чи є якісь зміни рівня ризику.

Усунення ризиків часто є найбільш використовуваним варіантом митної служби з точки зору управління ризиками, з якими вона стикається у своїй діяльності. Це означає зменшення ймовірності або наслідків ризиків, що виникають, шляхом впровадження заходів контролю та дій, спрямованих на зміну рівня ризику, щоб він відповідав організаційним допускам. Залежно від типу ризику часто існує багато доступних методів усунення, включаючи профілактичні, розшукові та примусові заходи. Приймаючи рішення про повторне усунення, важливо розуміти причини ризиків, а не зосереджуватися лише на симптомах. Краще розуміння ризиків і їх причин дозволяє приймати

більш обґрунтовані рішення щодо найкращої стратегії усунення або поєднання стратегій для їх пом'якшення [58].

Передача ризику означає передачу ризику третій стороні для зменшення. Ризики можуть передаватися внутрішньо або зовнішньо. Наприклад, у межах митної адміністрації ризик може передаватися від операцій до ІТ або від людських ресурсів до операцій тощо. Зовнішня передача ризиків може відбуватися в операційному та неопераційному середовищах і навіть на стратегічних рівнях. Оперативно ризики можуть бути передані іншому правоохоронному органу або субпідряднику – якщо субпідрядники залучені, передача ризику часто передбачає наявність юридичного контракту чи угоди на роботу.

Окрім цих п'яти кроків, Управління ризиками вимагає постійного моніторингу та перегляду з метою усунення хибно негативних, а також хибно позитивних оцінок ризиків. Протягом усього процесу належне документування, комунікації та консультації з усіма відповідними зацікавленими сторонами є ключовими, оскільки управління ризиками є корпоративним завданням, у якому бере участь уся організація, а не лише спеціальний підрозділ.

У надто багатьох країнах митниця все ще застосовує режим 100% фізичного огляду, тобто кожен вантаж зупиняється та фізично перевіряється (частково або повністю), що спричиняє значні затримки на прикордонних пунктах, у портах та аеропортах. Такий режим 100% перевірки також створює сприятливе середовище для неофіційних платежів, щоб пришвидшити процес. Згідно зі звітами про митні можливості, опублікованими в 2009 році асоціацією Global Express, лише 37 із 114 опитаних адміністрацій застосовували вибіркового підхід, заснований на оцінці ризику, 18 перевіряли 100% усіх вантажів, а решта країн вибирали вантажі для перевірки випадковим чином або на місці, на власний розсуд інспектора [64].

Застосування управління ризиками та використання селективності на основі ризиків (червоний/зелений канал) дозволяє митниці розподіляти свої обмежені ресурси на зони високого ризику, одночасно підвищуючи ефективність процесу оформлення вантажів з низьким ризиком. Наприклад, удосконалення

можливостей митниці Японії з оцінки ризиків з 1999 року допомогло митниці зберегти рівень персоналу майже незмінним з 1999 року, тоді як кількість імпорتنих операцій зросла майже на 60% (2007 р.), а експортних операцій зросла приблизно на 50% (2007 р.) [58].

Аналізуючи та вимірюючи рівень відповідності, пов'язаний з окремими трейдерами, товарами чи країнами торгівлі на національному, регіональному та місцевому рівнях, митниця може визначити ті випадки, у яких необхідна подальша ретельна перевірка у формі фізичного огляду та перевірки документів, яка, ймовірно, призведе до результатів. Визнаючи рівень відповідності трейдерів, зокрема уповноважених трейдерів та уповноважених економічних операторів, що призводить до нижчого рівня перевірок, ніж у інших трейдерів, які менш відповідають вимогам, митна служба створює стимули для трейдерів інвестувати у відповідність. У поєднанні з попередньою обробкою вантажів і декларацій на товари митна служба отримує необхідний час для проведення оцінки ризиків і негайного випуску товару після прибуття.

Вибірковість на основі ризику працює більш ефективно в автоматизованому середовищі, оскільки комп'ютерна вибірковість на основі ризику може бути застосована послідовно до всього імпорту та експорту та є значно швидшою та точнішою при порівнянні певного набору даних (наприклад, з декларації на товари) проти всіх поточних активних профілів ризику. Крім того, інформаційні технології (ІТ) можуть значно полегшити підтримку всіх наявних профілів ризику в актуальному стані відповідно до останніх результатів перевірки та аудиту. Однак відсутність системи оцінки ризиків і цільового визначення на основі інформаційних технологій не повинно бути виправданням для митниці не застосовувати цей ключовий принцип сприяння торгівлі.

Керівні принципи до стандарту 6.3 переглянутої Кіотської конвенції містять детальний опис процесу управління ризиками. Всесвітня митна організація нещодавно опублікувала детальний збірник з управління ризиками, який дає структуровані вказівки щодо того, як створити організаційне середовище для успішного управління ризиками. Управління ризиками також відіграє вирішальну роль у середовищі «єдиного вікна» та транскордонного

управління, а також у сфері безпеки ланцюга постачання.

На сьогоднішній день більшість систем управління митними справами були модернізовані та розширені завдяки введенню модулів оцінки ризиків із застосуванням переважно вибіркового і випадкового правил. Протягом останнього десятиліття різноманітні експертні системи оцінки ризиків впроваджувалися здебільшого приватними фірмами, що спеціалізуються на митних операціях і використовують різні методології цільового призначення. Основні з них, які слід розглянути, такі:

1. Підхід машинного навчання. Цей підхід використовує кількісні методи для обчислення оцінки ризику торговельних операцій на основі історичних торговельних операцій і результатів митного контролю (класифікація, оцінка, сканування, інспекція...). Кожна характеристика митної декларації (критерії) оцінюється та зважується за допомогою навчених і перевірених моделей машинного навчання. Будь-якій новій транзакції буде присвоєно загальну оцінку шляхом поєднання зважених балів її характеристик. Таким чином, обчислений бал порівнюється із заздалегідь визначеними пороговими значеннями прийнятності (митна спроможність/цільовий показник сприяння торгівлі), щоб визначити відповідну дію, яку потрібно виконати. Цей підхід ґрунтується на створенні циклу зворотного зв'язку щодо шахрайства для оновлення балів, які використовуватимуться для прогнозування ризику майбутніх транзакцій [60].

Застосування підходу машинного навчання в управлінні митними ризиками дає багато переваг порівняно з класичною вибірковістю та випадковим націлюванням, які зазвичай використовуються в рішеннях управління митними ризиками. Класичні приклади включають:

- підвищення об'єктивності шляхом усунення людської оцінки та зменшення довільного контролю;
- більш точні результати завдяки врахуванню результатів щоденного контролю, щоб постійно оновлювати бали транзакцій і розглядати коливання/зміни моделей невідповідності;
- неможливість розшифровки суб'єктами господарювання або торговцями.

Підхід машинного навчання покладається на дані, які мають бути правильно організовані та оброблені, щоб створити надійні моделі ризиків. Відсутність систематичного та точного зворотного зв'язку щодо шахрайства може викликати занепокоєння при застосуванні цього підходу.

2. Вибірковий підхід. Вибірковість передбачає систематичну орієнтацію митних декларацій на певний канал контролю (наприклад, фізичний огляд або швидкий контроль) на основі заздалегідь визначених правил (профілів ризику), застосованих до декларацій, поданих у Системі управління митними справами. Наприклад, імпорт певних кодів гармонізованої системи згідно з певними режимами з країни 1, країни 2 та країни 3 і поданий торговцем із високим ризиком або уповноваженими економічними операторами [60].

Правила вибірковості ефективні лише тоді, коли вони ґрунтуються на спеціальних розвідувальних даних (тобто на інформації, яка була зібрана, проаналізована, класифікована та уточнена) і коли вони регулярно оновлюються, щоб відобразити найновішу поведінку та шахрайські практики. Однак на практиці деякі митні адміністрації все ще застосовують правила вибірковості, які базуються на сирій або неперевіреній інформації, часто суперечливій і здебільшого статичній або лише час від часу оновлюваній підрозділом управління ризиками. Такі правила просто неефективні та залишають простір для довільного контролю.

3. Частотний підхід. Цей підхід полягає у позначенні транзакцій, які включають суб'єктів господарювання, конкретний тип товарів або країни (постачальника чи походження), які не мають попереднього запису в митній базі даних. Це дозволяє митниці забезпечити створення інформації про будь-якого нового оператора, код гармонізованої номенклатури або маршрут, що є критичним для ефективної оцінки ризику в майбутньому.

Частотний підхід вимагає ефективного управління базою даних економічних операторів. Коли процес створення ідентифікаційних номерів платників податків / ППН не керується належним чином, це створює багато дублювання ідентифікаційних даних у базах даних для трейдерів (імпортерів та клірингових агентів). У цьому контексті система не в змозі чітко ідентифікувати

«справжніх» нових трейдерів і може помилково позначити транзакції для контролю.

4. Випадковий підхід. Цей підхід застосовує методологію чистого випадкового відбору, яка використовується, зокрема, для регулювання митного контролю. Якщо цей підхід поєднати з вищезазначеними підходами, його можна налаштувати таким чином, щоб лише перенаправляти невеликий відсоток транзакцій з низьким рівнем ризику для контролю та, отже, відмовляти сумісних імпортерів від спроб шахрайства. Позитивні результати, отримані в результаті випадкового вибору, повертаються для оновлення показників ризику та використовуються для оцінки ефективності інших використаних [60].

Вищезазначені підходи не є виключними та мають бути поєднані відповідним чином для отримання надійної та точної системи управління ризиками, яка допомагає митниці здійснювати ефективний контроль за торгівлею та скорочувати час оформлення без шкоди національній безпеці та державним доходам.

З початком повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією проти України, митна система держави одна з перших відреагувала на ризики, які постали в умовах воєнного стану. Такі ризики ми пропонуємо поділити на:

1. Ризики життя та здоров'ю працівників митних органів і населення;
2. Фінансові ризики;
3. Ризики контрабанди.

Структура митних органів України передбачає наявність пунктів пропуску, які знаходяться безпосередньо на кордоні з країнами агресорами. Це змусило керівництво Держмитслужби миттєво відреагувати на воєнні загрози, що виникли на ділянках кордону з Російською Федерацією та Білоруссю. Основними діями в цьому напрямку можна вважати тимчасове закриття окремих пунктів пропуску між Україною й згаданими країнами на ділянках кордону де велися активні бойові дії і робота митних органів була неможливою. Це було зроблено відповідно до Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022 [51]. Разом із цим, КМУ України прийняв Постанову № 426 від 09.04.2022 [50], якою повністю заборонив ввезення на територію України у митному режимі імпорту

будь-яких товарів з Російської Федерації в зв'язку з військовою агресією цієї держави. Це була адекватна відповідь на ситуацію, що склалася і спрямована на усунення ризиків життю та здоров'ю працівників митних органів і ризиків контрабанди. З іншого боку залишаються високими ризики проникнення контрабанди в Україну через тимчасово окуповані території, де практично відсутній митний контроль.

Аналізуючи фінансові ризики, насамперед, необхідно відзначити численні митні преференції, які були надані декларантам з початком введення воєнного стану. Україною було запроваджено низку імпорتنих пільг для ефективного здійснення митних формальностей на період воєнного стану.

На протязі певного часу, до закінчення терміну або скасування воєнного стану в Україні, платникам єдиного податку першої-третьої груп надано право застосування спрощеного порядку декларування товарів за допомогою подання попередньої митної декларації, що включає всі необхідні дані для випуску товарів відповідно до частини 5 статті 259 Митного кодексу України [34].

Передбачено, що митне оформлення товарів має завершуватись протягом найкоротшого терміну, але в межах однієї робочої години від моменту представлення митним органам товарів чи транспортних засобів комерційного призначення, які мають пройти митне оформлення, подачі митної декларації чи іншого документа, який її заміняє згідно з законом.

Плату за виконання митних формальностей митними органами за межами їх місцезнаходження або у час відмінний від робочого не справляють

Митні формальності можуть виконувати інші митні органи, в тому числі без представлення товарів цьому митному органу, у відповідності до погодження з Державною митною службою України, у випадку коли митний орган не може виконати покладені на нього завдання у зв'язку із воєнними діями.

Тимчасово призупинено проведення та продовження тих, які розпочаті документальних перевірок щодо дотримання норм законодавчих актів України у сфері митної справи, включаючи достовірність, своєчасність, повноту нарахування і сплати митних платежів, протягом періоду дії воєнного стану.

27 липня 2022 року вступив в дію Закон України «Про внесення зміни до

розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур» [9] № 2445-ІХ, який звільнив від сплати ввізного мита продукцію та обладнання для транспортування, зберігання, навантаження і розвантаження зерна та/або олійних культур під час ввезення на територію України протягом періоду дії воєнного стану та протягом 30 діб з моменту його закінчення чи відміни, зокрема:

– мішки, які мають об'єм не менше 0,8 куб. м та полімерні рукави для зберігання продукції сільського господарства;

– саморозвантажувальні або самозавантажувальні причеми й напівпричеми які можуть перевозити продукцію сільського господарства.

Також, 4 червня 2022 року вступив у дію Регламент 2022/870 Європейського Ради та Парламенту щодо тимчасових заходів з лібералізації торгівлі. Цей регламент збільшує можливості, що надані українським експортерам у межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Від моменту введення в дію документа, тарифи, передбачені Угодою, тимчасово призупинені. Це стосується, зокрема:

- мита на продукцію промисловості;
- призупинена система вхідних цін щодо фруктів та овочів;
- призупинені всі тарифні квоти на продукцію сільського господарства;
- призупинена дія антидемпінгових мит у процесі імпорту товарів, які мають походження з України;
- призупинені глобальні гарантії стосовно товарів з України.

Також, 4 травня 2022 року Великобританія та Україна юридично затвердили скасування мит на імпорт і тарифних квот у процесі двосторонньої торгівлі підписавши угоду. Вона діятиме на протязі 12 місяців та може бути продовжена при згоді сторін на довший термін.

Крім цього, 10 травня 2022 року міністерка торгівлі Сполучених Штатів Америки Джина Раймондо анонсувала призупинення дії мит щодо української сталі на термін один рік. Мова йде про 25% мита на продукцію металургії, яке

було введено США у 2018 році.

І ще варто згадати, що 9 червня 2022 року Канадський уряд видав розпорядження, яким звільнив від сплати митних платежів товари, які мають походження з України, на протязі одного року. Незважаючи на те, що до більшості українських товарів, які надходили до Канади не справлялося мито в результаті дії Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою (CUFTA), мито всерівно застосовуються до окремих товарів.

Висновки до розділу 1

У процесі дослідження теоретико-організаційних основ функціонування митної системи держави в умовах глобалізаційних ризиків ми дійшли до таких найважливіших висновків:

1. Митна система являє собою один із найважливіших інструментів державної політики, а її головне функціональне завдання полягає у забезпеченні захисту національної безпеки і національних інтересів України в економічній, політичній, соціальній, екологічній й інших сферах. Проте, навіть при вагомих поступках у реформуванні митної царини, митна система України потребує дієвих реформвань. Виконуючи різноманітні функції, митна система є автономною частиною державного апарату. Разом із цим, необхідно підкреслити, що з позиції функціонування державного механізму митну систему потрібно розглядати як відносно автономну організаційну, функціональну та компетентну систему митних органів, які виконують митні функції держави, а також наділені іншими функціями спрямованими на забезпечення ефективного здійснення митної політики.

2. З початком повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією проти України, митна система держави одна з перших відреагувала на ризики, які постали в умовах воєнного стану. Такі ризики доцільно поділяти на: ризики життю та здоров'ю працівників митних органів і населення; фінансові ризики; ризики контрабанди.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИМ РИЗИКАМ

2.1. Оцінка фіскальної складової функціонування митної системи України

Однією із функцій митної системи держави є забезпечення надходжень податків і зборів, тобто фіскальна. Проаналізуємо детальніше виконання цієї функції.

Динаміка надходження податків від оподаткування зовнішньої торгівлі в Україні в останній період не має стабільної динаміки, оскільки залежить від угод та виконання домовленостей щодо лібералізації зовнішньоторговельного режиму (табл. 2.1). Наприклад, зменшення обсягів надходження ввізного мита у 2016 р. було зумовлене лібералізацією його ставок у торгівлі з країнами-членами ЄС, що засвідчує географічна структура імпорту в Україну (частка ЄС у 2016 р. становила 43,7% в імпорті товарів та 37,1% в експорті, в 2015 р. – відповідно 40,9% і 34,1%). Щодо багатьох товарів, зниження ставок мита відбуватиметься і надалі згідно із домовленостями.

Найбільше фіскальне значення серед митних платежів протягом усього досліджуваного періоду має ПДВ. Його надходження коливаються від 107,3 до 380,7 млрд. грн. зростаюча тенденція в надходженнях цього податку порушена у 2019 – 2020 рр., коли надходження були менші, ніж у попередньому році.

Другим за фіскальним значенням є акцизний податок із ввезених на територію України товарів і його надходження становлять від 16,9 млрд. грн. до 87 млрд. грн. зі стабільною зростаючою тенденцією.

І третє місце серед митних платежів за фіскальною роллю посідає ввізне мито з обсягами надходжень в межах 12,4 – 36,9 млрд. грн. 2016 рік відзначився суттєвим падінням надходжень мита внаслідок лібералізації його ставок.

**Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України
у 2014-2021 рр., млрд. грн.**

Код платежу	Назва платежу	За станом на 01.01.2015	За станом на 01.01.2016	За станом на 01.01.2017	За станом на 01.01.2018	За станом на 01.01.2019	За станом на 01.01.2020	За станом на 01.01.2021	За станом на 01.01.2022,
14010300	Податок на додану вартість із ввезених на територію України товарів	107,3	138,8	181,5	250,5	295,4	287,4	274,1	380,7
14030000	Акцизний податок із ввезених на територію України товарів	16,9	24,3	35,0	42,0	47,7	53,5	57,8	87,0
15010000	Ввізне мито	12,4	39,9	20,0	23,9	26,6	29,9	30,2	36,9
15020000	Вивізне мито	0,2	0,4	0,3	0,6	0,5	0,3	0,2	0,4

Джерело: складено автором заданими Державної казначейської служби України.

Детальніший аналіз фіскальних результатів митної системи України показує, що в результаті роботи Держмитслужби протягом січня - грудня 2021 р. до Держбюджету України перераховано митних й інших платежів на суму 485 млрд. грн., що на 106,6% покриває плановий показник (455 млрд. грн.), коштів надійшло більше ніж передбачено індикативом на суму 30,2 млрд. грн. [13].

Аналіз виконання індикативних показників надходжень митних платежів в розрізі митниць України у 2021 році (табл. 2.2) показує про перевищення виконання індикативу усіма митницями, крім Київської. Найбільше ж перевищення індикативного показника спостерігається у Кропивницькій митниці – 115%

**Виконання індикативних показників надходжень митних платежів в
розрізі митниць України у 2021 році**

№ з/п	Назва митниці	Формула розрахунку	Значення у звітному періоді	Цільове значення
1	Вінницька	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (5810698,92 / 5413186,08) * 100\%$	107,3	відмінно
2	Волинська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикатив.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (15029840,6 / 13783376,1) * 100\%$	109,0	відмінно
3	Дніпровська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (25314112,2 / 23671447,1) * 100\%$	106,9	відмінно
4	Донецька	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (5950537,9 / 5785456,9) * 100\%$	102,9	відмінно
5	Енергетична	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (122859727,0 / 114558534,7) * 100\%$	107,2	відмінно
6	Житомирська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (3832756,7 / 3605088,6) * 100\%$	106,3	відмінно
7	Закарпатська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (9717726,5 / 8706916,8) * 100\%$	111,6	відмінно
8	Запорізька	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (3976167,0 / 3934121,3) * 100\%$	101,1	відмінно
9	Івано-Франківська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (2269687,8 / 2098807,1) * 100\%$	108,1	відмінно
10	Кропивницька	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (784574,4 / 682304,8) * 100\%$	115,0	відмінно
11	Київська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (138406220,7 / 139342843,4) * 100\%$	99,3	добре
12	Луганська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (810252,2 / 794684,6) * 100\%$	102,0	відмінно
13	Львівська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (31646604,8 / 30403620,6) * 100\%$	104,1	відмінно
14	Миколаївська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (3581728,6 / 3354048,2) * 100\%$	106,8	відмінно
15	Одеська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (56275955,8 / 53096331,0) * 100\%$	106,0	відмінно
16	Полтавська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (1597585,3 / 1511533,5) * 100\%$	105,7	відмінно
17	Рівненська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (15093737,6 / 13399773,4) * 100\%$	112,6	відмінно
18	Сумська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (2676472,8 / 2368579,9) * 100\%$	113,0	відмінно
19	Тернопільська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (1452798,2 / 1371747,9) * 100\%$	105,9	відмінно
20	Харківська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{інди} P_{\text{вик}}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (16780661,7 / 16247675,9) * 100\%$	103,3	відмінно
21	Херсонська	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (4568078,4 / 4098677,5) * 100\%$	111,5	відмінно
22	Хмельницька	$P_{\text{вик}} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $P_{\text{вик}} = (2269532,4 / 2201603,3) * 100\%$	103,1	відмінно

23	Черкаська	$\text{П вик.} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індикат.}) * 100\%$ $\text{П вик.} = (1894989,2/1810985,1)*100\%$	104,6	відмінно
24	Чернівецька	$\text{П вик.} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індиП вик.}) * 100\%$ $\text{П вик.} = (6685688,0/6116904,0)*100\%$	109,3	відмінно
25	Чернігівська	$\text{П вик.} = (\sum \text{факт.} / \sum \text{індик.}) * 100\%$ $\text{П вик.} = (5572175,2/5075939,4) * 100\%$	109,8	відмінно

Джерело: [44].

З метою безумовного виконання індикативних показників доходів держбюджету реалізовувались заходи, спрямовані на: посилення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів; актуалізацію та оновлення індикаторів ризику в системі управління ризиками за окремими групами товарів; удосконалення критеріїв щодо виявлення недостовірного декларування товарів за результатами аналізу цінової інформації; посилення контролю за правильністю класифікації товарів та правильністю визначення країни походження; проведення перевірок та донарахування митних платежів за результатами відпрацювання отриманої інформації від митних органів країн-експортерів тощо.

Так, в результаті збільшення контролю за визначенням митної вартості товарів до Державного бюджету України у 2021 р. надійшло 9020 млн. грн. Для порівняння, у 2020 р. цей показник становить 6919 млн. грн. (рис. 2.1).

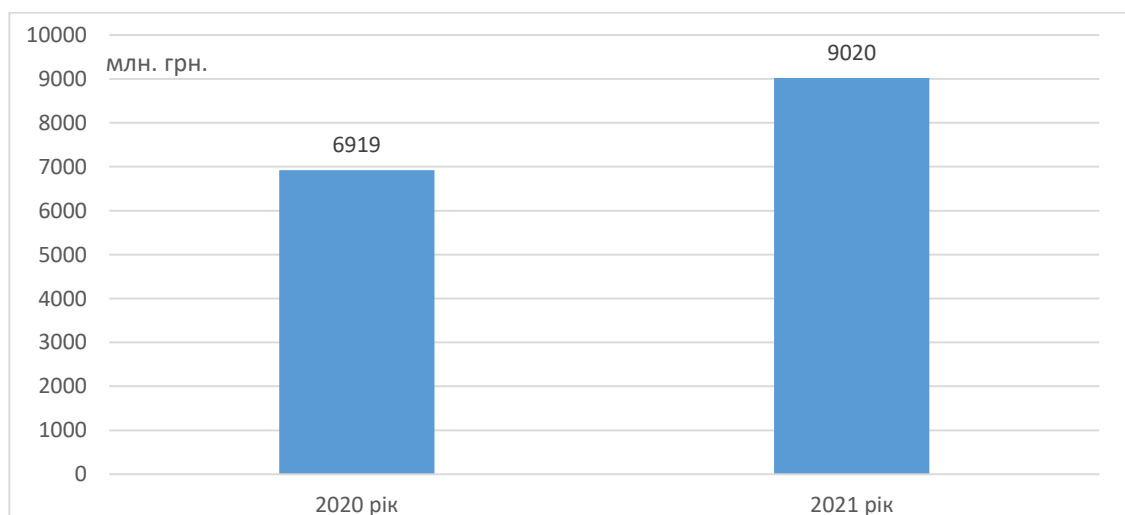

Рис. 2.1. Додаткові надходження від коригування митної вартості товарів в Україні у 2020 – 2021 рр.

Джерело: [13].

З метою ефективності роботи митних органів із забезпечення виконання

показників помісячного розпису надходжень митних платежів до державного бюджету проводились 24 селекторні наради керівного складу апарату Держмитслужби та територіальних органів Держмитслужби та 69 нарад Департаменту митних платежів, контролю митної вартості та митно-тарифного регулювання ЗЕД з митними органами.

Опрацьовано 67 проектів законодавчих та нормативно-правових актів (з них: 31 законопроект, 23 проекти постанов Кабінету Міністрів України, 13 проектів нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади).

Взято участь у засіданнях комітетів Верховної Ради України щодо розгляду 13 законопроектів.

У 2021 році забезпечено контроль за країною походження товарів та заходами митно-тарифного регулювання:

- додаткові надходження від контролю за правильністю декларування країни походження товару склали 467,3 млн грн, що на 162,2 млн грн або 53% більше, ніж за аналогічний період 2020 року;

- до митних органів зарубіжних країн направлено на перевірку 10283 преференційних документів про походження товару;

- на запити Держмитслужби митними органами зарубіжних країн не підтверджено преференційне походження товарів по 8272 документах, сума митних платежів, що підлягає сплаті, становить 123,1 млн. грн.;

- за результатами моніторингу митницям направлено 24 інструктивні листи Держмитслужби та 10 протоколів селекторних нарад Держмитслужби щодо необхідності дотримання вимог законодавства, за результатами яких донараховано та сплачено до бюджету 10 млн грн, що у 2,5 раза більше, ніж у 2020 році [13].

З метою підтримки експорту товарів з України та доступу їх до зовнішніх ринків на преференційних умовах забезпечено:

- за запитами митних адміністрацій зарубіжних країн верифікацію 1830 документів про походження товарів з України, що на 749 документів або 69% більше, ніж за 2020 рік;

- за результатами перевірки не підтверджено походження товарів з

України по 156 документах про походження товарів з України, анульовано 19 сертифікатів про походження товару форми СТ-1 та 73 документи визнано недійсними (не видавались);

- на експорт товарів з України митницями видано 125379 шт. сертифікатів з перевезення товару EUR. 1, що на 17625 тис. шт. або 16% більше порівняно з минулим роком;

- зареєстровано 288 схвалених експортерів (у 2021 році зареєстровано 18 підприємств), які мають право на спрощену процедуру декларування походження товарів без сертифікатів EUR. 1.

З метою удосконалення законодавства за напрямом митно-тарифного регулювання здійснено заходи нормотворчого характеру:

- внесено на розгляд Уряду України проекти актів законодавства України, необхідні для імплементації у митне законодавство нової редакції Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження у торгівлі з ЄС;

- з метою наближення митного законодавства за напрямом митно-тарифного регулювання до європейських стандартів забезпечено розробку та супроводження 4 законопроектів та 1 проекту постанови Уряду України;

- для забезпечення спрощення процедури класифікації та прискорення митного оформлення товарів, стимулювання суб'єктів ЗЕД до декларування країни походження товарів розроблено 2 законопроекти щодо уніфікації ставок ввізного мита на окремі товари та підвищення повних ставок Митного тарифу України до 10 відсотків;

- розроблено пропозиції до проектів угод про вільну торгівлю з країнами ЄАВТ, ГУАМ, Північною Македонією та Молдовою;

- підготовлено 58 експертних висновків до законопроектів за напрямом митно-тарифного регулювання;

- до митниць направлено 52 методичні рекомендації з питань митно-тарифного регулювання [13].

За результатами роботи при здійсненні контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості у 2021 році збільшено базу

оподаткування на 30,43 млрд грн (з 126,02 млрд грн до 156,45 млрд грн), що призвело до збільшення додаткових надходжень до Державного бюджету України на 9,75 млрд грн, з них за результатами:

- роботи митниць – 9,02 млрд. грн.;
- алгоритмічного щоденного моніторингу проведеного Департаментом митних платежів, контролю митної вартості та митно-тарифного регулювання ЗЕД – 0,732 млрд. грн.

Порівняно з аналогічним періодом 2020 року відбулося збільшення бази оподаткування на 9,3% та збільшення додаткових надходжень на 30,4%.

З метою підтвердження автентичності документів, поданих на митній території України при митному оформленні для підтвердження митної вартості товарів, у 2021 році підготовлено та направлено до уповноважених органів іноземних держав 835 запитів.

За зазначений період загалом отримано та опрацьовано 624 відповіді, з яких у 397 випадках автентичність документів підтверджено, у 119 – автентичність документів не підтверджено, у 108 – інформацію не надано або надано в обсязі, недостатньому для здійснення висновку.

Забезпечено контроль у 2021 році за правильністю класифікації товарів згідно з УКТЗЕД та, як наслідок, застосуванням ставок ввізного/вивізного мита, акцизного податку, ПДВ, що дає змогу виявляти та попереджати порушення митного законодавства як під час проведення митного оформлення, так і після його завершення.

Робота митних органів у напрямі класифікації товарів є одним із визначальних елементів повноти надходжень митних платежів до бюджету та для застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання.

Показник з донарахуванню митних платежів до Державного бюджету України за напрямом класифікації товарів у 2021 році складає 314,9 млн грн. (рис. 2.2).

Протягом 2021 року класифікаційними підрозділами митних органів прийнято 2486 класифікаційних рішень, за їх результатами класифіковано 3927 товарів.

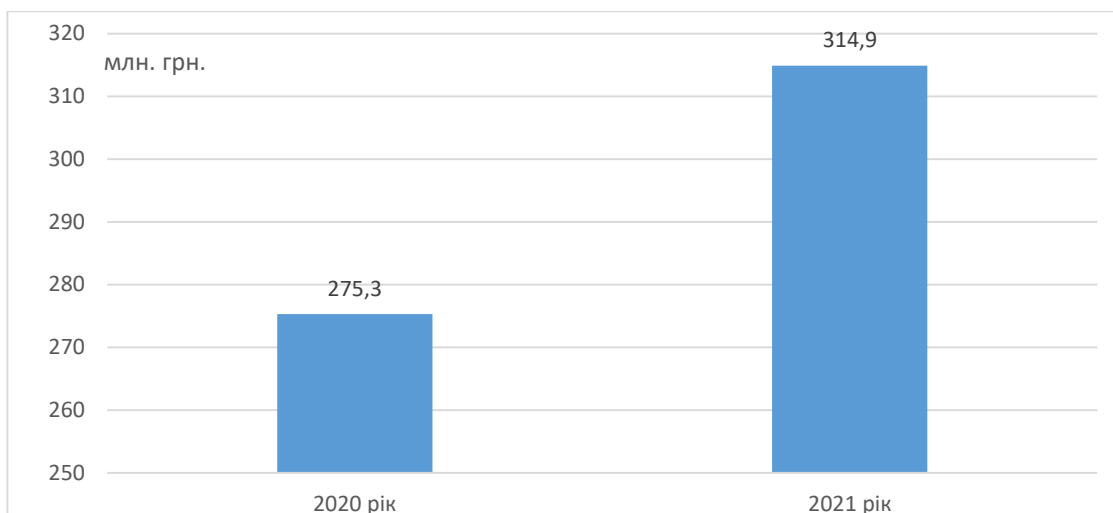

Рис. 2.2. Сума донарахувань митних платежів за рахунок класифікаційної роботи в Україні у 2020 – 2021 рр.

Джерело: [13].

Порівняно з 2020 роком кількість прийнятих класифікаційних рішень збільшилась на 2,8%, кількість класифікованих товарів – на 4,4%. Додаткові надходження до бюджету за рахунок класифікаційної роботи митних органів порівняно з попереднім аналогічним періодом збільшилися на 14,4% (314,9 млн грн проти 275,3 млн грн).

У табл. 2.3. представлено показники ефективності контролю за правильністю класифікації товарів в розрізі митниць Держмитслужби за 2021 рік. З представленої таблиці видно, що найкращі позиції за цим критерієм займають Донецька та Сумська митниці, натомість найгірший показник спостерігається в Енергетичній митниці.

Таблиця 2.3

Ефективність контролю за правильністю класифікації товарів в розрізі митниць Держмитслужби за 2021 рік

№ з/п	Назва митниці	Значення у звітному періоді	Цільове значення
1	Київська	-2%	задовільно
2	Житомирська	1%	добре
3	Чернігівська	3%	добре
4	Дніпровська	11%	відмінно
5	Запорізька	7%	добре
6	Рівненська	0%	добре
7	Волинська	4%	добре
8	Івано-Франківська	-3%	задовільно

Продовження таблиці 2.3

9	Львівська	1%	добре
10	Закарпатська	-4%	задовільно
11	Хмельницька	6%	добре
12	Вінницька	20%	відмінно
13	Тернопільська	21%	відмінно
14	Чернівецька	-1%	задовільно
15	Одеська	-3%	задовільно
16	Миколаївська	9%	добре
17	Митниця в Херсонській області, АРК і м. Севастопіль	4%	добре
18	Донецька	55%	відмінно
19	Луганська	0%	добре
20	Сумська	41%	відмінно
21	Полтавська	1%	добре
22	Харківська	5%	добре
23	Кропивницька	17%	відмінно
24	Черкаська	-1%	задовільно
25	Енергетична	-6%	незадовільно

Джерело: [44].

За результатами аналізу бази даних митних оформлень встановлено збільшення об'ємів імпорту у 2021 році (більше 120 тис. тонн) порівняно з таким показником 2020 року (близько 74 тис. тонн) розчинників, які є сумішами МТБЕ, метанолу, толуолу, ортоксилолу ацетону, бутилового спирту тощо.

Такі суміші не належать до товарів, визначених статтею 215 Податкового кодексу України [43] як підакцизні, та, відповідно, при ввезенні на митну територію України акцизний податок суб'єктами ЗЕД не сплачується.

Водночас метиловий спирт та МТБЕ, які входять до складу зазначених сумішей, належать до підакцизних товарів. Відповідно до статті 215 ПКУ для метилового спирту (товарна підкатегорія - 2905 11 00 00 згідно з УКТЗЕД) та для МТБЕ (товарна підкатегорія - 3811 90 00 00 згідно з УКТЗЕД) передбачено ставку акцизного податку у розмірі 245 євро за 1000 літрів.

У разі встановлення акцизного податку для розчинників, які є сумішами МТБЕ, метанолу, толуолу, ортоксилолу ацетону, бутилового спирту тощо, та які оформлені за кодом УКТЗЕД 3814 00 90 90, у розмірі 245 євро за 1 тонну, додаткові митні платежі у 2021 році склали б більше 20 млн євро.

Враховуючи зазначене, доцільним є проведення перевірки цільового використання ввезених на митну територію України розчинників з вмістом МТБЕ, метанолу, толуолу, ортоксилолу ацетону, бутилового спирту тощо,

оформлених за кодом УКТЗЕД 3814 00 90 90.

З метою вжиття заходів щодо перевірки цільового використання таких товарів направлено листи до Бюро економічної безпеки України та Державної податкової служби України.

Також направлено лист до Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики з проханням посприяти першочерговому розгляду проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо адміністрування акцизного податку» (реєстраційний № 6299-1 від 25.11.2021) на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

2.2. Прагматизм функціонування митної системи в контексті протидії ризикам воєнного стану

Згідно з офіційною статистикою Міністерства економіки України внаслідок агресії Росії тільки в березні 2022 року експорт товарів з України зменшився вдвоє, а імпорт – більше ніж у три рази, в порівнянні з показниками лютого 2022 року.

Насамперед необхідно зазначити, що основний Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [12] не передбачає ніяких загальних умов чи заборон, що обмежували імпорт або експорт у періоді воєнного стану. Зокрема, в нормативному документі немає вимог стосовно впровадження ембарго по торгівлі з країною-окупантом чи країною-агресором.

24 лютого, відразу коли Росія напала на Україну, Державна митна служба України надала інформацію стосовно зупинення роботи окремих пунктів пропуску на митному кордоні з Росією й Білоруссю. Потім опублікувала Розпорядження КМУ № 188-р від 26 лютого 2022 року [51], відповідно до якого було офіційно на деякий період закрито окремі пункти пропуску на державному кордоні та пункти контролю (переважно ті, які знаходяться на кордоні із

Білоруссю та Росією). Наразі щодо імпорту товарів із Росії не діють впроваджені КМУ правила стосовно спрощеного механізму митного оформлення.

Змінилися умови в частині ліцензування зовнішньоекономічної діяльності. Так, відповідно до п. 25 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [11] в перелік видів господарської діяльності, які підпадають під ліцензування, включено ліцензування ЗЕД, що здійснює Міністерство економіки згідно зі ст. 16 Закону про ЗЕД.

З початком воєнного стану Уряд істотно спростив процедури отримання господарюючими суб'єктами ліцензій на провадження деяких видів господарської діяльності та дозволив не отримувати дозвільні документи. Натомість передбачено лише подання до уповноважених органів декларацій про провадження господарської діяльності. Це право обумовлене Постановою № 314 від 18.03.2022 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» [46]. Винятком є види господарської діяльності, які визначені відповідно до Додатка 2 до згаданої постанови, і зовнішньоекономічну діяльність згадано саме серед таких винятків. Іншими словами, зовнішньоекономічну діяльність, яка підпадає під ліцензування, в період воєнного стану не можна провадити тільки на підставі подання до Міністерства економіки декларації. Натомість ліцензії необхідно й надалі отримувати у передбачених для цього випадках.

Відповідно до положень ст. 16 Закону про ЗЕД визначено стислі терміни для видачі Міністерством економіки відповідних ліцензій: 10 робочих днів при процедурі режиму автоматичного, і 30 або 60 робочих днів при процедурі режиму неавтоматичного ліцензування.

Незадовго від початку війни Уряд прийняв Постанову № 165 від 28 лютого 2022 року «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» [48], відповідно до якої прийнято рішення зупинити не тільки терміни надання адміністративних послуг, а й видачу дозвільних документів на період воєнного стану. Таким чином, цими діями фактично було заблоковано роботу щодо видачі дозвільних документів. Це питання виправила Постанова КМУ № 233 від 9 березня 2022 року [48], якою було внесено зміни у

Постанову № 165, відповідно до яких визнано зупиненими саме «терміни видачі» дозвільних документів, а їх «видача» як така продовжена.

Надалі Кабінет Міністрів України іще більше спростив механізм отримання ліцензій в Міністерстві економіки. Так, відповідно до Постанови від 10 березня 2022 року № 241 Уряд вніс зміни у постанову КМУ від 18 травня 2005 року № 362, відповідно до яких встановив, що до припинення терміну чи відміни воєнного стану в Україні не справляється збір за видачу ліцензій на експорт та імпорт товарів.

10 березня 2022 року було видано Наказ Міністерства економіки № 393-22 «Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» [36], відповідно до якого оформлення ліцензій чи підготовка листів з відмовою у їх видачі має відбуватися на протязі двох днів.

20 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову № 330 «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану» [47], відповідно до якої запровадив процедури імпорту багатьох товарів за спрощеними механізмами на умовах подачі попередньої митної декларації без сплати митних платежів (акцизного податку, ПДВ, та ввізного мита), без проведення фітосанітарного контролю, здійснення митного огляду, а також без здійснення заходів нетарифного регулювання.

Постанова № 330 виявилась черговим кроком КМУ у процесі спрощення митних правил та була прийнята на заміну Постанови від 1 березня 2022 р. № 180 і Постанови від 9 березня 2022 р. № 236 відповідно до яких Уряд спочатку дав змогу тимчасово відстрочувати сплату митних платежів під час імпорту продуктів харчування й інших продуктів першої необхідності і відмінив нетарифні заходи регулювання, а пізніше – дав змогу проводити митне оформлення імпорتنих операцій за допомогою подання попередньої митної декларації та збільшив перелік товарів, стосовно яких можна здійснювати відстрочення сплати митних платежів.

Отже, можна стверджувати, що Уряд прийняв новації стосовно здійснення

митного контролю під час ввезення окремих товарів на митну територію України під час дії воєнного стану, шляхом ухвалення відповідної постанови. У ній представлено різні варіанти здійснення митного оформлення товарів, які ввозять на митну територію України, що дають змогу українським підприємствам використовувати найоптимальніші шляхи їх декларування під час дії воєнного стану та не порушувати, при цьому, функціональні обов'язки податкових, митних та банківських установ. За рахунок цього товари не будуть вилучатися і у подальшому реалізовуватись виконавчими органами.

Крім можливостей здійснювати митне оформлення при перетині митного кордону чи в будь-якому митному органі за звичною процедурою, декларанти можуть користуватися спрощеним підходом до митного оформлення на основі попередньої митної декларації без представлення товарів на термінальному комплексі митниці. Разом із цим, митні органи можуть відстрочувати сплату митних платежів відповідно до спрощеної процедури із застосуванням такої попередньої митної декларації. Такі підходи стосуються товарів першої необхідності, що спрямовуються на потреби держави, за переліком, визначеним Урядом.

В умовах воєнного стану Державну митну службу України уповноважили невідкладно доопрацювати свої програмні комплекси, в тому числі автоматизовану систему управління ризиками, з метою забезпечення можливостей пропуску товарів за спрощеними режимами.

Разом із потужною роботою державних органів України щодо нейтралізації митних ризиків, світова спільнота прийняла низку рішень, які впливають на митну безпеку України та знижують ризики для митної системи нашої держави.

Після вторгнення Росії в Україну ЄС запровадив перелік обмежувальних заходів у відповідь на російську агресію та на підтримку й солідарність з Україною. Багато з цих заходів мають наслідки для роботи митних органів ЄС, імпортерів та експортерів України.

23 лютого 2022 року у відповідь на військову агресію Росії проти України ЄС запровадив обмежувальні заходи щодо економічних відносин із

непідконтрольними уряду територіями Донецької та Луганської областей. Потім 24 і 25 лютого ЄС вирішив значно розширити санкції. Подальші санкції були запроваджені 28 лютого, 2, 9 та 15 березня 2022 року. Останній раунд санкцій (п'ятий пакет) було ухвалено 8 квітня.

З точки зору митниці, кілька експортних обмежень матимуть вплив, а саме:

1. Продавати, постачати, передавати або експортувати:

– розширено обмежувальні заходи, які вже діють з 2014 року щодо експорту товарів і технологій подвійного призначення для всіх кінцевих споживачів, у тому числі невійськових;

– товари та технології військового призначення, які можуть сприяти військовому та технологічному розвитку Росії або розвитку сектору оборони та безпеки. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та послуги також заборонені.

– товари та технології, придатні для використання в авіації чи космічній промисловості, як зазначено в Додатку XI Регламенту (ЄС) 833/2014, будь-якій фізичній чи юридичній особі в Росії або для використання в Росії. Також заборонено здійснювати будь-яке пов'язане страхування та перестраховування та певну пов'язану діяльність. Пов'язана технічна чи фінансова допомога, брокерські та інші послуги також заборонені.

– предмети розкоші, перелічені в Додатку XVIII Регламенту (ЄС) 833/2014, будь-якій фізичній чи юридичній особі в Росії або для використання в Росії.

– морські навігаційні товари та технології, перераховані в Додатку XVI Регламенту (ЄС) 833/2014, будь-якій фізичній чи юридичній особі в Росії для використання в Росії або для розміщення на борту судна під прапором Росії. Пов'язана технічна чи фінансова допомога, брокерські та інші послуги також заборонені.

– товари і технології, придатні для використання в нафтопереробці, як зазначено в Додатку X регламенту (ЄС) 833/2014, будь-якій фізичній чи юридичній особі в Росії або для використання в Росії. Пов'язана технічна чи фінансова допомога, брокерські та інші послуги також заборонені.

– певне обладнання, перераховане в Додатку II Регламенту Ради 833/2014,

підлягає попередньому дозволу компетентного органу держави-члена експорту.

1. Імпорт, покупка або передача:

– зброя та супутні матеріали з Росії;

– вироби із заліза та сталі, перелічені в Додатку XVII Регламенту (ЄС) 833/2014, з Росії. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

Перелік заходів також було застосовано проти Білорусі, що охоплює як експорт, так і імпорт, а саме:

1. Продавати, постачати, передавати або експортувати:

– розширено вже діючі обмежувальні заходи щодо експорту товарів і технологій подвійного призначення для всіх кінцевих споживачів, у тому числі невійськових;

– товари та технології військового призначення, які можуть сприяти військовому та технологічному вдосконаленню Білорусі або розвитку її сектору оборони та безпеки, як зазначено в Додатку Va Регламенту (ЄС) 765/2006, до Білорусі. Пов'язана технічна чи фінансова допомога, брокерські та інші послуги також заборонені;

– обладнання, яке може бути використане для внутрішніх репресій. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та послуги також заборонені. Відступи за певних умов існують для біатлонних гвинтівок, боєприпасів і прицілів, і малокаліберних спортивних гвинтівок, малокаліберних спортивних пістолетів і боєприпасів.

– обладнання (наприклад, двигуни, печі, бульдозери, вантажівки), як зазначено в Додатку XIV Регламенту (ЄС) 765/2006, будь-якій фізичній чи юридичній особі в Білорусі або для використання в Білорусі. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

– обладнання, технології або програмне забезпечення, призначене головним чином для моніторингу або перехоплення режимом Білорусі Інтернету та телефонного зв'язку в мобільних або фіксованих мережах Білорусі, як зазначено в Додатку IV Регламенту (ЄС) 765/2006. Також заборонено надавати телекомунікаційні послуги або послуги внутрішнього моніторингу чи

перехоплення, а також відповідну фінансову та технічну допомогу.

– товари, що використовуються для виробництва або виготовлення тютюнових виробів, як зазначено в Додатку VI Регламенту (ЄС) 765/2006, у Білорусі.

2. Імпорт, покупка або передача:

– цементні продукти, перераховані в Додатку XI Регламенту (ЄС) 765/2006. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

– вироби із заліза та сталі, перераховані в Додатку XII Регламенту (ЄС) 765/2006. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

– мінеральні продукти, перераховані в Додатку VII Регламенту (ЄС) 765/2006. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

– хлористий калій («калій»), перерахований у Додатку VIII Регламенту (ЄС) 765/2006.

– гумові вироби, перераховані в Додатку XIII Регламенту (ЄС) 765/2006. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

– вироби з деревини, перелічені в Додатку X Регламенту (ЄС) 765/2006, з Білорусі. Пов'язана технічна чи фінансова допомога та брокерські послуги також заборонені.

У світлі триваючої агресії Росії проти України та повідомлень про звірства, вчинені російськими збройними силами в Україні, 8 квітня 2022 року ЄС ухвалив п'ятий пакет економічних та індивідуальних санкцій проти Росії.

П'ятий пакет містить як оновлення/розширення сфери дії існуючих заходів, так і повністю нові обмежувальні заходи.

Ключові моменти, що мають відношення до митниці полягає в наступному:

1. Розширення/коригування обсягу діючих заходів щодо імпорту та експорту товарів з та до Росії:

- розширено перелік заборонених до експорту товарів, які можуть сприяти військовому та технологічному зміцненню Росії або розвитку її сектору оборони та безпеки;

- продовжено заборону на експорт товарів і технологій, придатних для використання в нафтопереробці, до товарів і технологій для зрідження природного газу;

- продовжено заборону на експорт товари та технології, придатних для використання в авіації чи космічній промисловості для реактивного палива та добавок до палива;

- розширено перелік предметів розкоші, заборонених до експорту;

- зменшено можливості відходу від заборон експорту товарів подвійного призначення та предметів, які можуть сприяти військовому та технологічному розвитку Росії;

- введено заборону на ввезення прибуткових для Росії товарів (добрива, цемент, деревина, вироби зі скла...);

- запроваджено заборону на імпорт вугілля та іншого твердого викопного палива;

- запроваджено заборону на експорт товарів, які можуть сприяти збільшенню промислового потенціалу Росії (хімії, деревина, текстиль, будівельні матеріали, метали, машини...);

- поширено заборону на продаж, постачання, передачу або експорт до Росії банкнот євро на банкноти, деноміновані в офіційних валютах усіх держав-членів;

- введено відступ від заборони на передачу або експорт предметів розкоші в Росію. Для культурних цінностей, які перебувають у позиції в рамках офіційного культурного співробітництва з Росією, компетентні органи можуть дозволити їх передачу або експорт до Росії. Європейська Комісія має бути проінформована про цей дозвіл протягом двох тижнів.

2. Нові заходи, не включені в попередні пакети санкцій:

- заборона надавати доступ після 16 квітня 2022 року до портів ЄС суднам, зареєстрованим під прапором Росії. Певні обмежені відступи надаються

для конкретних товарів (наприклад, сільськогосподарських і харчових продуктів, гуманітарної допомоги та енергії) або спеціального використання судна;

– заборона будь-яким російським і білоруським автотранспортним підприємствам перевозити вантажі автомобільним транспортом в межах ЄС, у тому числі транзитом. Певні обмежені відступи надаються для: підприємств, що транспортують пошту як універсальну послугу; товари, що прямують транзитом через ЄС між Калінінградською областю та Росією, за умови, що перевезення таких товарів іншим чином не заборонено Регламентом ЄС.

Новий пакет містить як оновлення/розширення сфери застосування існуючих заходів, так і повністю нові обмежувальні заходи. Основні моменти, що мають відношення до митниці:

– вводить подальші обмежувальні заходи, що забороняють продаж Білорусі переказних цінних паперів, деномінованих в будь-якій офіційній валюті держави-члена, і забороняють продаж, постачання, передачу або експорт до Білорусі банкнот, деномінованих в будь-якій офіційній валюті держави-члена;

– запроваджує подальші обмежувальні заходи, що забороняють автотранспортним підприємствам, заснованим у Білорусі, перевозити вантажі автомобільним транспортом на території Європейського Союзу.

Шостий пакет запроваджує подальші санкції проти Російської Федерації та Білорусі через їхню причетність до агресії Росії проти України. Пакет ухвалено 3 червня 2022 року як Шостий пакет економічних та індивідуальних санкцій.

Шостий пакет містить як оновлення/розширення сфери дії існуючих заходів, так і нові обмежувальні заходи. Пакет містить повну заборону на імпортувати усієї російської морської сирої нафти та нафтопродуктів. Заборона поширюється на певні перехідні періоди. Що стосується експортних обмежень, то шостий пакет містить обмеження на хімічні речовини, які можуть використовуватися у виробництві хімічної зброї.

Ключові моменти, що мають відношення до митниці:

– митним органам держав-членів Європейського Союзу рекомендовано вжити всіх необхідних заходів і проявити особливу ретельність, щоб зменшити

ризик обходу російських санкцій щодо імпорту сирої нафти шляхом змішування з нафтою, що походить з третіх країн. Зокрема, вимагатимуть документальні чи інші належні підтвердження того, що в вантажах нафти немає нафти російського походження;

- у 2021 році ЄС імпортував з Росії сирої нафти на 48 млрд євро та нафтопродуктів на 23 млрд євро. На основі спільної пропозиції Верховного представника (Союзу із закордонних справ і політики безпеки) і Європейської Комісії держави-члени вирішили запровадити ембарго на імпорт цих продуктів. Ці санкції набудуть чинності негайно та впорядковано припинять імпорт російської нафти. Для морської сирої нафти операції на спотовому ринку та виконання існуючих контрактів будуть дозволені протягом шести місяців після набуття чинності, тоді як для нафтопродуктів вони будуть дозволені протягом восьми місяців після набрання чинності. Держави-члени, які мають особливу трубопровідну залежність від Росії, можуть скористатися тимчасовим винятком і продовжувати отримувати сиру нафту, що доставляється трубопроводом, поки Рада не вирішить інакше. Проте держави-члени, які користуються цим звільненням, не зможуть перепродавати таку сиру нафту та нафтопродукти іншим державам-членам або третім країнам.

- у зв'язку з її особливою географічною схильністю до кінця 2024 року було погоджено спеціальний тимчасовий відступ для Болгарії, яка зможе продовжувати імпортувати сиру нафту та нафтопродукти морським транспортом. Крім того, Хорватія зможе до кінця 2023 року дозволити імпорт російського вакуумного газойлю, необхідного для функціонування її НПЗ.

- 3 серпня було опубліковано повідомлення для операторів, у якому роз'яснено, що імпорт російської сирої нафти або нафтопродуктів до ЄС, які транспортуються разом з нафтою іншого походження в змішаному вигляді, підпадає під заборону. Якщо точну частку продукту, яка не походить з Росії, можна чітко продемонструвати національним органам влади держави-члена, то у такому випадку до ЄС може бути допущена саме така частина нафти неросійського походження;

- після періоду згорання протягом 6 місяців операторам ЄС буде

заборонено страхувати та фінансувати транспортування нафти до третіх країн, зокрема морськими шляхами.

Шостий пакет містить додаткові експортні обмеження. Список передових технологій, заборонених до експорту в Росію, було розширено, щоб включити додаткові хімікати, які можуть бути використані в процесі виробництва хімічної зброї, яка вже контролюється з 2013 року для інших напрямків, таких як Сирія. Крім того, сьогоднішній пакет ще більше розширює перелік фізичних, юридичних чи організацій, пов'язаних з ВПК Росії. Ці фізичні та юридичні особи або організації задіяні в різних секторах, таких як електроніка, зв'язок, зброя, верфі, інженерні та наукові дослідження. Це оновлення приводить ЄС у відповідність із заходами Сполучених Штатів, тоді як очікується, що інші партнери приведуть їх у відповідність найближчим часом.

Пакет додає Сполучене Королівство та Республіку Корея до Додатку країн-партнерів, які ввели практично еквівалентні експортні обмеження. Значно розширено перелік білоруських суб'єктів, на які поширюються обмеження (з 1 до 25). Це пов'язано з дозволами на продаж, постачання, передачу або експорт товарів і технологій подвійного призначення, а також товарів і технологій, які можуть сприяти військовому та технологічному зміцненню Білорусі або розвитку її сектору оборони та безпеки.

Щоб запобігти обходу цих заходів, Європейська Комісія опублікувала повідомлення, в якому інформує імпортерів і експортерів про те, що вони повинні вжити заходів належної обачності, щоб уникнути потрапляння товарів, які вони експортують і на які поширюються санкції, в Росії чи Білорусі, або щоб товари, які вони експортують, опинилися в Росії чи Білорусі. Ці заходи включають, наприклад, введення в імпортні та експортні контракти положень, спрямованих на те, щоб на будь-які імпортовані чи експортовані товари не поширювалися обмеження.

Також Європейська Комісія підготувала перелік заходів у відповідь на спробу Росії незаконно анексувати дві українські області Луганську та Донецьку, який включав заборону на імпорт з цих двох окупованих територій, а також деякі експортні обмеження (на товари подвійного використання) до тих самих

територій. Було опубліковано повідомлення для імпортерів, яке попереджало імпортерів про ризик обходу заборони на імпорт через Росію та Білорусь і вказувало, що митниця може вимагати від імпортерів незаперечні докази того, що імпорт з Росії та Білорусі, зокрема вугілля та сталі, не з регіонів на які поширюється заборона.

Положення забороняють прямий або непрямий імпорт або експорт відповідних товарів, а також забороняють свідому та навмисну участь у діяльності з метою обійти ці заборони. Будь-яке порушення правил підлягає санкціям, які застосовуються державами-членами. Таким чином, імпортери та експортери також повинні вживати відповідних заходів належної обачності, щоб обмежити ризик обходу санкційних товарів з/до Російської Федерації або Республіки Білорусь.

13 липня 2022 року Європейська Комісія опублікувала додаткові вказівки для держав-членів щодо транзиту товарів з Росії. Керівництво визначає застосовні правила та нагадує, що держави-члени зобов'язані запобігати всім можливим формам обходу обмежувальних заходів ЄС. У цьому світлі Європейська Комісія підкреслює важливість моніторингу двосторонніх торгових потоків між Росією та Калінінградською областю, щоб гарантувати, що санкції не обходять.

Висновки до розділу 2

У процесі дослідження прагматики функціонування митної системи України в контексті протидії глобалізаційним ризикам ми доходимо до таких найважливіших висновків:

1. Найбільше фіскальне значення серед митних платежів протягом 2014 – 2021 рр. має ПДВ. Його надходження коливаються від 107,3 до 380,7 млрд. грн. зростаюча тенденція в надходженнях цього податку порушена у 2019 – 2020 рр., коли надходження були менші, ніж у попередньому році. Другим за фіскальним значенням є акцизний податок із ввезених на територію України товарів і його надходження становлять від 16,9 млрд. грн. до 87 млрд. грн. зі стабільною зростаючою тенденцією. І третє місце серед митних платежів за фіскальною

роллю посідає ввізне мито з обсягами надходжень в межах 12,4 – 36,9 млрд. грн. 2016 рік відзначився суттєвим падінням надходжень мита внаслідок лібералізації його ставок.

2. Уряд прийняв новації стосовно здійснення митного контролю під час ввезення окремих товарів на митну територію України під час дії воєнного стану, шляхом ухвалення відповідної постанови. У ній представлено різні варіанти здійснення митного оформлення товарів, які ввозять на митну територію України, що дають змогу українським підприємствам використовувати найоптимальніші шляхи їх декларування під час дії воєнного стану та не порушувати, при цьому, функціональні обов'язки податкових, митних та банківських установ. За рахунок цього товари не будуть вилучатися і у подальшому реалізовуватись виконавчими органами.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СВІТОВИХ МИТНИХ ІННОВАЦІЙ

Глобалізаційні ризики, які нині постають перед митною системою України, зумовлюють необхідність її вдосконалення в частині різних аспектів функціонування. Для успішного вдосконалення митної системи України необхідно використовувати передовий світовий досвід та сучасні технології.

Одним із важливих напрямків удосконалення контроль за торгівлею стратегічними товарами. Забезпечення виконання національної системи стратегічного контролю торгівлі (СКТ) є ключовою вимогою для всіх митних адміністрацій. Стратегічні товари включають зброю масового знищення, звичайну зброю, а також матеріали, технології та обладнання, які можуть бути використані для їх розробки або доставки. Багато з цих товарів мають як цивільне, так і військове застосування та називаються товарами подвійного використання [59].

У добре функціонуючій системі (СКТ) декларанти подають заявки на отримання дозволів або ліцензій у разі потреби, активно дотримуються зобов'язань щодо контролю торгівлі та отримують прибутки від торгівлі. Проте дотримання декларантами закону може бути не ідеальним, і правоохоронні органи повинні мати можливість ідентифікувати торговельні операції, які включають стратегічні товари, щоб переконатися, що вони відповідають національним нормам і міжнародним зобов'язанням щодо безпеки.

Така спроба є складною з різних причин. Торгівля стратегічними товарами становить дуже невелику частку світової торгівлі. Незважаючи на високі ставки, виявлення контрольованих товарів, які були навмисно чи ненавмисно неправильно класифіковані або неправильно задекларовані, перенаправлені через пункти перевалки чи іншим чином приховані, є надзвичайно обтяжливим. Однією з основних причин є первинні номенклатури, які існують для класифікації таких товарів. Оскільки кожен розроблений з різними

фундаментальними цілями, вони погано співвідносяться.

У Сполучених Штатах, наприклад, Міністерство торгівлі використовує ідентифікатори, які називаються номерами класифікації експортного контролю (ECCN), для класифікації товарів, які підпадають під дію правил експортного контролю. Ці ECCN містять переважно стратегічні товари. Митна та прикордонна служба США використовує Гармонізовану тарифну таблицю Сполучених Штатів (HTSUS), яка базується на міжнародній Гармонізованій системі (HS). Спроба пов'язати ECCN з їхніми кодами HTS є складним завданням. Відносини HTS-ECCN рідко бувають один-до-одного. Стратегічний товар може бути доставлений під безліччю кодів HTS, і код HTS може містити кілька кодів ECCN. Крім того, багато контрольованих товарів включають промислове та наукове обладнання або матеріали подвійного використання, визначені технічними специфікаціями в технічній документації, а опис коду HS майже ніколи не містить таких специфікацій [59].

Поєднання цих факторів ускладнює державним органам виявлення потенційних незаконних передач стратегічних товарів. Перевірка транзакцій на основі неточних, статичних кореляційних таблиць між кодами HS і кодами, що використовуються в контрольних списках, або на основі інформації про сторони транзакцій недостатня для комплексної системи STC.

Ідентифікація транзакцій із стратегічними товарами піддається рішенням, розробленим для загальної проблеми машинного навчання: виявлення викидів. Виявлення викидів використовується в різноманітних програмах, таких як шахрайство з кредитними картками, підозрілий трафік у кібербезпеці, виявлення захворювань та багато інших проблем, де метою є поведінка, що виходить за межі норми. Оскільки стратегічна торгівля становить таку невелику частку від загальної торгівлі, операції з контрольованими товарами можна вважати винятковими. Такі транзакції не тільки є незвичайними, але й можуть відрізнятися від інших, оскільки товари, якими торгують, зазвичай є технічно складними матеріалами та обладнанням. Це може проявлятися через вищу вартість одиниці, меншу кількість, конкретних торгових партнерів та інші характеристики, які відрізняють транзакції стратегічного товару від інших.

Опишемо базовий підхід до використання машинного навчання для ідентифікації транзакцій, пов'язаних зі стратегічними товарами, але не заявленими як такі. Він використовує історичні торговельні дані про операції з товарами з і без ECCN. Моделі, створені в результаті процесу, потім застосовуються до нових транзакцій, щоб забезпечити прогнозовану ймовірність того, що вони стосуються конкретного стратегічного товару. Це підхід до навчання під наглядом; перший – навчання моделей на історичних даних, де вже відомий результат – вантаж має ECCN і містить стратегічний товар або він не має ECCN і не містить стратегічного товару – і застосовуючи його до нових випадків.

Механізм застосування машинного навчання містить такі складові: встановлення пріоритету; збір даних; повторна вибірка; модельне навчання; вимірювання продуктивності, коригування та повторення [59].

1. Встановлення пріоритету. Цей підхід створює модель машинного навчання для конкретного стратегічного товару на основі його ECCN. Процес можна повторити, щоб створити портфель моделей, які можна використовувати для класифікації транзакцій, що включають багато різних стратегічних товарів. Першим кроком у процесі є визначення стратегічного товару для моделювання на основі його ECCN.

2. Збір даних і кошики HS-ECCN. Після вибору ECCN дані для транзакцій із цим ECCN у транспортній документації будуть об'єднані протягом визначеного періоду часу. Для розробки цієї моделі можна вибрати широкий спектр характеристик, включаючи код HS, експортерів/одержувачів, пункт призначення, вагу, кількість, вартість тощо. Після збору цих даних можна створити «кошик» різних комбінацій коду ECCN і HS. Цей кошик покаже, як часто певний код HS використовується експортерами для транзакцій із залученням ECCN (тобто 45 відсотків операцій із стратегічними товарами, класифікованими за ECCN X, були відправлені з використанням коду HS Y). Це дозволяє ідентифікувати коди HS, які активно використовуються експортерами для операцій із стратегічним товаром,

Кошки HS-ECCN часто містять коди HS, які використовуються для

транзакцій за дуже низькою ставкою. Щоб уникнути включення занадто великої кількості граничних випадків на наступному етапі, відсоток кореляції відсікання призначений для визначення найбільш релевантних кодів HS, які використовуються для конкретного стратегічного товару.

Після виявлення кодів HS з високою кореляцією дані будуть отримані з усіх транзакцій із цими кодами HS без ECCN за той самий період часу, з якого були отримані транзакції з ECCN. Це збирає множину, з якої можна моделювати характеристики торгівлі стратегічним товаром.

3. Повторна вибірка. Кількість угод зі стратегічними товарами значно перевищує кількість угод, які не мають. Іншими словами, існує мажоритарний клас (ті, що не мають ECCN) і міноритарний клас (транзакції, які мають ECCN). У машинному навчанні такі незбалансовані дані можуть негативно вплинути на моделювання та традиційні показники ефективності. Щоб пристосуватись до цього, дані транзакцій повинні бути повторно дискретизовані, щоб привести клас меншості в більший баланс з класом більшості. Для цього в цій методології використовується техніка надмірної вибірки синтетичної меншості (SMOTE), який ідентифікує подібні приклади в класі меншості та створює нові екземпляри, поєднуючи ознаки існуючого випадку з особливостями його сусідів. Замість того, щоб дублювати транзакції для надмірної вибірки, ця техніка надає нові, синтетичні приклади класу меншості.

4. Модельне навчання – випадковий ліс. Після підготовки дані готові до використання для створення моделі. Тут Random Forest використовується для прогнозування того, чи стосується транзакція стратегічний товар. Цей алгоритм створює багато дерев рішень на основі випадково вибраних характеристик і зразків даних, щоб визначити, чи класифікується транзакція як така, що включає стратегічний товар, чи ні. Потім компілюється результат кожного дерева рішень, і, оскільки ми маємо справу з двійковою класифікацією, остаточною класифікацією є та, яку вибирає більшість дерев рішень.

5. Вимірювання продуктивності, коригування та повторення. Алгоритм буде навчено на підмножині даних, а продуктивність буде вимірюватися порівняно з іншою підмножиною, зарезервованою як тестовий набір. На основі

результатів можна змінити параметри або функції для підвищення продуктивності. Після перевірки підходу для конкретного стратегічного товару, пов'язаного з конкретним ЕССН, його можна використовувати ітеративно для створення моделей для широкого портфеля стратегічних товарів і застосовувати, коли надходять нові дані.

Враховуючи велику кількість даних у міжнародних торговельних операціях, державні органи в усьому світі мають чудові можливості використовувати досягнення машинного навчання для покращення аналізу ризиків, правозастосування та охоплення. Оскільки щодня реєструється більше транзакцій, моделі, створені для класифікації стратегічних товарів, можна покращувати, коригувати та переробляти відповідно до тієї самої методологічної конструкції. Крім того, оскільки цей підхід передбачає використання даних, орієнтованих на державу, моделі за своєю суттю будуть розроблені для ідентифікації стратегічних товарів у контексті цієї держави, беручи до уваги географію, торговельних партнерів і промислові можливості. Нещодавнє розширення розподілених обчислень і хмарних послуг дозволяє державним органам аналізувати та створювати моделі для значно більшої кількості даних, ніж можна було обробляти навіть п'ять-десять років тому.

Методологія, описана в вище, має широкий спектр корисних застосувань. З точки зору правозастосування, цей підхід дозволить краще профілювати транзакції з використанням реальних даних і оптимізувати інспекції або перевірки кінцевого використання. Крім того, моделювання на основі вибраного набору стратегічних товарів високого пріоритету може дозволити митниці збільшити розподіл ресурсів і надати обґрунтування на основі даних для подальшої перевірки. Цей підхід також дозволить державам краще зрозуміти спільні торговельні потоки стратегічних товарів і визначити загальні кінцеві пункти призначення або точки перевантаження.

Крім того, методологія також може підтримувати внутрішні програми відповідності та використовуватися для розробки заходів з охоплення, які покращать ефективність STC. Дійсно, ключовим викликом у забезпеченні експортного контролю в багатьох країнах є охоплення та підвищення

обізнаності. Приватному сектору потрібна допомога у визначенні, управлінні та пом'якшенні ризиків, пов'язаних із стратегічними товарами, а також у забезпеченні дотримання правил. На основі моделей, навчених за допомогою існуючих даних, можна було б ідентифікувати транзакції, які відповідають профілю стратегічного товару, але для яких імпортер чи експортер не запитували ліцензії. Потім митниця могла б зв'язатися з суб'єктами, залученими до цих транзакцій, щоб розпочати діалог і запропонувати навчання правилам експортного контролю.

Оскільки методологія використовує кошик кодів HS, її також можна використовувати для доповнення існуючих кореляційних таблиць HS-ECCN і покращення цих кореляцій у всій системі. По-перше, кошики HS-ECCN додають «вагу» кореляціям, заснованим на історичних транзакціях із стратегічними товарами. Він може визначити, які коди HS використовуються на практиці та з якою швидкістю, додаючи рівень деталізації до статичних кореляційних таблиць «один до багатьох» або «багато до багатьох». По-друге, кошики HS-ECCN визначають загальні кореляції та неправильні класифікації стратегічних товарів, які можна використовувати для інформаційно-роз'яснювальної роботи або для пропонування майбутніх поправок до HS для зближення HS та ECCN [59].

У міру того, як буде зібрано більше даних, а заходи з охоплення та правозастосування стануть більш цілеспрямованими, моделі машинного навчання, швидше за все, підвищаться в продуктивності, створюючи цикл вдосконалення. Використання великої кількості даних, уже зібраних державами, і моделі машинного навчання можуть покращити системи СКТ. Зосередження не лише на правозастосуванні, але й використання цього підходу для охоплення може покращити потенціал виявлення та сприяти більш безпечній системі міжнародної торгівлі.

Наступним інноваційним напрямком, який може якісно покращити функціонування митної системи є впровадження когнітивних обчислень в діяльність митних органів.

Аналітика даних – наприклад, автоматизовані правила вибірковості – стає все більш важливим інструментом для митних органів. Однак звичайна аналітика

даних має деякі критичні обмеження. Вона може шукати лише попередньо визначені шаблони та правила та не може використовувати неструктуровані дані, які надходять у вигляді електронних листів, соціальних мереж, блогів, документів, зображень і відео. Когнітивне обчислення дозволяє митним службам отримувати інформацію як зі структурованих, так і з неструктурованих даних, відкривати нові закономірності та правила, фіксувати досвід найкращих виконавців і покращувати якість і послідовність прийняття рішень.

Інформоване дотримання, управління ризиками та аудити залишаються одними з найпотужніших методів, які використовують митні служби для виконання своєї місії. Ці методи дозволяють митним органам допомагати переважній більшості суб'єктів господарювання, які бажають відповідати вимогам, і дозволяють їм зосередити свої ресурси на контролі меншої кількості суб'єктів господарювання, які становлять найбільший ризик для країни. Аналітика даних – наприклад, автоматичні правила селективності – стає все більш важливою для використання цих методів. Однак звичайна аналітика даних має деякі критичні обмеження. Вона може шукати лише попередньо визначені шаблони та правила та не може використовувати неструктуровані дані, через що ігнорує 80% усіх доступних даних [55].

Обсяг даних, доступних для митних органів, різко зростає, і більшість із них є неструктурованими. Ініціативи, спрямовані на створення глобальної інформаційної платформи, такі як Мережа контролю за дотриманням митного законодавства Всесвітньої митної організації (CEN), збільшують обсяг інформації, що обмінюється між установами. Легкість публікації інформації в інтернеті різко збільшила кількість відповідних відкритих джерел розвідувальної інформації. Ланцюжки постачання стають все більш оснащеними та взаємопов'язаними, а суб'єкти господарювання діляться більшою кількістю цієї інформації з митницею.

Когнітивні системи дозволяють митним службам отримувати інформацію з цього масиву великих даних, відкривати нові закономірності та правила, фіксувати досвід найкращих виконавців і покращувати якість і послідовність прийняття рішень у своїх організаціях. Роблячи це, вони покращують здатність

агентства залучати, приймати рішення та відкривати [55]:

- *Залучати* – інформоване дотримання можна покращити за допомогою віртуального помічника, який веде розмову з мандрівниками або рідкісними імпортерами; направляючи їх через процес імпорту або висвітлюючи відповідні преференційні схеми. Нещодавно в Дубаї запустили Saad, віртуального помічника, який проводить людей через процес відкриття бізнесу. Під час перевірок митники могли використовувати iPad, щоб сфотографувати документ іноземною мовою та побачити його миттєвий переклад на рідну мову на екрані. Або вони можуть сфотографувати невідомий предмет і автоматично шукати подібні зображення в базі знань свого агентства, допомагаючи їм визначити правильний курс дій. Офіцери, які займаються цілями, можуть запитувати єдину систему, щоб отримати доступ до всіх розвідувальних даних та інформації, що стосується партії;

- *Відкривати* – когнітивні системи можна використовувати для «видобутку» митних даних, що дозволяє виявити раніше невідомі закономірності, зв'язки та ознаки шахрайства чи інших ризиків. Ці дані більше не обмежуються лише тими, що були отримані в електронному вигляді в системах інформаційних технологій (ІТ) як частина процесу митної декларації. Комерційні документи, а також джерела інформації з відкритим кодом, такі як сайти новин, веб-сайти організацій, соціальні медіа, документи компаній, відстеження контейнерів і трансляції системи автоматичної ідентифікації суден, можна обробляти, об'єднувати з секретними державними документами та використовувати для отримання інформації;

- *Прийняти рішення* – звичайні системи відбору/націлювання можна покращити за допомогою когнітивних технологій, щоб вони також обробляли довільну текстову інформацію в документах економічних операторів і використовували її для підвищення точності націлювання. Опис товарів можна автоматично порівнювати із заявленою тарифною класифікацією, щоб виявити випадки неправильної класифікації; методика, яка вже була прийнята урядом Багамських Островів та іншими митними службами. У не дуже далекому майбутньому зображення зі сканів вантажівок і контейнерів можна було б

автоматично порівнювати з документацією суб'єктів господарювання, щоб виділити ті відправлення, сканування яких не відповідає опису товару.

Деякі країни вже впровадили когнітивні рішення для покращення процесів вибіркості. Агентство прикордонної служби Канади (CBSA) покращило свої правила вибіркості, щоб воно могло застосовувати когнітивну обробку до полів опису товарів із довільним текстом. Завдяки цьому вони змогли підвищити точність правил вибіркості порівняно з попереднім підходом до пошуку за ключовими словами.

Простим прикладом удосконалень є те, що когнітивне рішення розуміє, що опис товару, який містить слова «без дерев'яних ящиків», не повинен збігатися з профілем для контролю дерев'яної упаковки. Попередні методи зіставлення ключових слів відповідали б профілю дерев'яної упаковки, оскільки текст містив слово «дерево». Когнітивне рішення розуміє, що «ні» означає заперечення. Це зменшення хибнопозитивних збігів призводить до зменшення зусиль з перевірки, що приносить користь як митним органам, так і суб'єктам господарювання.

Кілька країн експериментують із використанням когнітивних рішень для допомоги в розвідці та розслідуваннях. Поширеним рішенням є poradnik із розвідки, який дозволяє дослідникам аналізувати структуровані та неструктуровані джерела даних, створюючи запити природною мовою. Слідчий входить у систему та вводить запит природною мовою: наприклад, «Які зв'язки існують між футбольними бандами та торгівлею наркотиками?» або «Які члени футбольної банди Ultras пов'язані з компаніями, що здійснюють діяльність у порту Севенберг?» Консультант з когнітивного інтелекту відповідає серією гіпотез.

На перше запитання відповіді радника з розвідки можуть включати «ультрас», «прибалтійські країни» та інші гіпотези. Дослідник може детально розібратися в кожній гіпотезі, щоб зрозуміти докази, що стоять за нею. Такими доказами можуть бути уривки документів із секретних баз даних розвідки або відкриті джерела, такі як статті в пресі чи негласна література. Завдяки невеликій команді за три тижні одна митна служба змогла створити пілотну систему, яка

опрацьовувала понад 20 000 документів із шести різних відкритих джерел інформації, таких як Reuters, національні інформаційні агентства, веб-сайти компаній і прес-релізи, дозволяючи користувачам взаємодіяти з ним у спосіб, описаний вище.

Простота взаємодії приховує значну кількість системного інтелекту. Когнітивні системи працюють подібно до того, як люди виконують завдання; вони вчаться, коли їх навчає інша людина. Старіші програмовані системи, для порівняння, повинні бути запрограмовані за певними правилами. Система повинна збирати дані у величезному діапазоні форматів із різноманітних джерел. Вона розуміє мову документів і запити користувачів; наприклад, що «Ultras» – це назва організації, і що користувач шукає зв'язки між цією організацією та портом Севенберг.

Невелика група офіцерів розвідки навчає систему, запитуючи її у спосіб, описаний вище, а потім вказуючи, які відповіді, отримані системою, найбільше відповідають поставленому питанню. Цей процес навчає систему шляхом створення корпусу знань. Навчання навчає систему, які частини даних, до яких вона має доступ, є найбільш доречними для відповідей на певні типи запитань.

Після достатнього навчання система почне відповідати на запити так, як це робив би офіцер розвідки, і виділить зв'язки, на виявлення яких офіцеру вручну можуть знадобитися роки. Крім того, система масштабує знання невеликої групи офіцерів-експертів-розвідників для всіх митників, які мають доступ до системи, підвищуючи ефективність роботи всього персоналу до рівня провідних експертів.

Митним органам потрібна пізнавальна дорожня карта. З'явилися когнітивні обчислення, які вже використовуються далекоглядними митними службами. Організації, які успішно застосовують когнітивні обчислення, дотримуються структурованої, але гнучкої дорожньої карти, яка живить оптимізм і водночас усуває будь-яке самовдоволення.

Когнітивні обчислення допомагають працівникам митних органів приймати кращі рішення в широкому діапазоні різних сценаріїв, розуміючи величезну кількість неструктурованих даних, недоступних звичайним ІТ-

системам, і міркуючи, створюючи гіпотези та навчаючись у експертів. Це дозволяє всім співробітникам скористатися досвідом найкращих експертів агентства, незалежно від того, чи вони розслідують складні випадки шахрайства, чи вирішують, чи варто перевіряти транспортний контейнер.

Настала когнітивна ера, кожна митна служба повинна мати дорожню карту впровадження когнітивних обчислень і використовувати її, щоб започаткувати нову еру спрощення митних процедур та відповідності вимогам.

Висновки до розділу 3

У процесі дослідження напрямів вдосконалення функціонування митної системи України на основі світових митних інновацій ми встановили, що важливими інноваційними напрямками розвитку митної системи є технології машинного навчання контролю за торгівлею стратегічними товарами та впровадження когнітивних обчислень в діяльність митних органів.

Ідентифікація транзакцій із стратегічними товарами піддається рішенням, розробленим для загальної проблеми машинного навчання. Оскільки стратегічна торгівля становить таку невелику частку від загальної торгівлі, операції з контрольованими товарами можна вважати винятковими. Такі транзакції не тільки є незвичайними, але й можуть відрізнятися від інших, оскільки товари, якими торгують, зазвичай є технічно складними матеріалами та обладнанням. Це може проявлятися через вищу вартість одиниці, меншу кількість, конкретних торгових партнерів та інші характеристики, які відрізняють транзакції стратегічного товару від інших.

Когнітивні системи дозволяють митним службам отримувати інформацію з масиву великих даних, відкривати нові закономірності та правила, фіксувати досвід найкращих виконавців і покращувати якість та послідовність прийняття рішень у своїх організаціях. Роблячи це, вони покращують здатність митних органів залучати нові можливості, відкривати нові закономірності та приймати рішення.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження функціонування митної системи держави в умовах глобалізаційних ризиків ми доходимо до таких найважливіших висновків:

1. В загальному розумінні процес функціонування митної системи на окремих рівнях взаємодії полягає у встановленні міжнародними організаціями митних формальностей із застосуванням інноваційних підходів в царині державної митної справи. Такі дії забезпечують мінімізацію витрат щодо митного оформлення для декларантів, а також зміцнення світових рейтингів держав у міжнародній господарській системі. Використовуючи наявні інструменти, митна система гарантує захист економічних інтересів не лише держави загалом, але й окремих підприємств. За допомогою безпосереднього впливу на міжнародну торгівлю через прояв фіскальної функції, вона сприяє вирішенню важливих економічних проблем.

2. На сьогоднішній день більшість систем управління митними справами були модернізовані та розширені завдяки введенню модулів оцінки ризиків із застосуванням переважно вибірових і випадкових правил. Протягом останнього десятиліття різноманітні експертні системи оцінки ризиків впроваджувалися здебільшого приватними фірмами, що спеціалізуються на митних операціях і використовують різні методології цільового призначення. Основні з них, які слід розглянути, такі: підхід машинного навчання; вибіровий підхід; частотний підхід; випадковий підхід.

З початком повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією проти України, митна система держави одна з перших відреагувала на ризики, які постали в умовах воєнного стану. Такі ризики доцільно поділяти на: ризики життя та здоров'ю працівників митних органів і населення; фінансові ризики; ризики контрабанди.

3. Аналіз виконання індикативних показників надходжень митних платежів в розрізі митниць України у 2021 році показує про перевищення виконання індикативу усіма митницями, крім Київської. Найбільше ж перевищення індикативного показника спостерігається у Кропивницькій митниці – 115%.

В результаті збільшення контролю за визначенням митної вартості товарів до Державного бюджету України у 2021 р. надійшло 9020 млн. грн. Для порівняння, у 2020 р. цей показник становить 6919 млн. грн. За результатами роботи при здійсненні контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості у 2021 році збільшено базу оподаткування на 30,43 млрд грн (з 126,02 млрд грн до 156,45 млрд грн), що призвело до збільшення додаткових надходжень до Державного бюджету України на 9,75 млрд грн.

Порівняно з 2020 роком кількість прийнятих класифікаційних рішень збільшилась на 2,8%, кількість класифікованих товарів – на 4,4%. Додаткові надходження до бюджету за рахунок класифікаційної роботи митних органів порівняно з попереднім аналогічним періодом збільшилися на 14,4% (314,9 млн грн проти 275,3 млн грн).

4. 24 лютого, відразу коли Росія напала на Україну, Державна митна служба України надала інформацію стосовно зупинення роботи окремих пунктів пропуску на митному кордоні з Росією й Білоруссю. Потім опублікувала Розпорядження КМУ № 188-р від 26 лютого 2022 року, відповідно до якого було офіційно на деякий період закрито окремі пункти пропуску на державному кордоні та пункти контролю (переважно ті, які знаходяться на кордоні із Білоруссю та Росією). Наразі щодо імпорту товарів із Росії не діють впроваджені КМУ правила стосовно спрощеного механізму митного оформлення.

В умовах воєнного стану Державну митну службу України уповноважили невідкладно доопрацювати свої програмні комплекси, в тому числі автоматизовану систему управління ризиками, з метою забезпечення можливостей пропуску товарів за спрощеними режимами.

Разом із потужною роботою державних органів України щодо нейтралізації митних ризиків, світова спільнота прийняла низку рішень, які впливають на митну безпеку України та знижують ризики для митної системи нашої держави.

5. Важливими інноваційними напрямками розвитку митної системи є технології машинного навчання контролю за торгівлею стратегічними товарами та впровадження когнітивних обчислень в діяльність митних органів.

Ідентифікація транзакцій із стратегічними товарами піддається рішенням, розробленим для загальної проблеми машинного навчання. Оскільки стратегічна торгівля становить таку невелику частку від загальної торгівлі, операції з контрольованими товарами можна вважати винятковими. Такі транзакції не тільки є незвичайними, але й можуть відрізнятися від інших, оскільки товари, якими торгують, зазвичай є технічно складними матеріалами та обладнанням. Це може проявлятися через вищу вартість одиниці, меншу кількість, конкретних торгових партнерів та інші характеристики, які відрізняють транзакції стратегічного товару від інших.

Когнітивні системи дозволяють митним службам отримувати інформацію з масиву великих даних, відкривати нові закономірності та правила, фіксувати досвід найкращих виконавців і покращувати якість та послідовність прийняття рішень у своїх організаціях. Роблячи це, вони покращують здатність митних органів залучати нові можливості, відкривати нові закономірності та приймати рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдеев О. Р. Взаємодія органів доходів і зборів з правоохоронними та контролюючими органами у протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин та фальсифікованих ліків. *Lex Portus*. 2016. № 2. С. 124 – 149.
2. Адамів М. Є., Горбаль Н. І., Коць І. І. Роль митної системи у забезпеченні конкурентоспроможності ЄС в умовах сталого розвитку. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2021. Vol. 3, numb. 2. С. 272-279.
3. Адамів М. Є., Левочко Д. Є. Ключові тенденції розвитку митних систем в умовах глобалізації та європейської інтеграції. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2020. Vol. 2, numb. 2. С. 109-118.
4. Бережнюк І. Г., Джумурат О. В. Систематизація класифікаційних ознак митних ризиків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 4. С. 85-89.
5. Бурзан О.П., Ситник Н.С. Аналіз ефективності процедур митного контролю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. С. 115-118.
6. Войцешук А. Д. Митний простір України: глобальні виклики та ризики : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 438 с.
7. Годованець О.В. Концептуальні основи функціонування системи управління ризиками митного контролю в Україні. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2015. С. 222-227.
8. Гуцул І.А. Митна політика у фіскальному просторі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232-234.
9. Закон України «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввезним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур» № 2445-IX від 27.07.2022. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2445-20#Text>

10. Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10.12.2015 р.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

11. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
№ 222-VIII від 02.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

12. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від
12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

13. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на
2021 рік та покладених на неї завдань. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>

14. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та
Європейським Союзом за 2017 р. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_fm1.pdf.

15. Коломоєць О.В. Митна система у механізмі сучасної держави.
Науковий Вісник Херсонського державного університету ; вип. 3. (Серія
«Юридичні науки»). 2014. Т. 2. С. 172-175.

16. Комаров О. В. Експлікація митного ризику в контексті державного
регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник АМСУ*. 2014. №2 (11). С.
57-68.

17. Комзюк В.Т. Функціонально-організаційна структура митних органів
України. *Право і безпека*. 2013. № 1(48). С. 70-74.

18. Кормич Б. А. Історія розвитку митної справи в Європі: періодизація та
основні тенденції. *Lex Portus*. 2016. № 1. С. 51 – 63.

19. Корогодова О. О., Глущенко Я. І., Черненко Н. О. Особливості
функціонування митних органів у податковій системі країни в умовах індустрії
4. 0. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 55-60.

20. Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної
безпеки держави. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 76-82.

21. Кошелева О. Г., Вороб'єва О. Ю. Социально-экономические
последствия изменения ставок акцизного налога. *Економічний вісник Донбасу*.
2014. № 2 (20). С. 103–109.

22. Крижановський А.Ф., Коломоєць О.В. Методологія та структура державознавства: кілька гостроактуальних проблем. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С. 9-12. (Серія «Юриспруденція»).

23. Кримінальний кодекс України №2341-14 від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

24. Крисовата К. В. Вітчизняна практика та проблематика управління фінансовими ризиками митної системи України. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2617>.

25. Кузьмін О.Є., Будз О.Ф. Типологія митного обслуговування підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 875. С. 3 – 12.

26. Кулик Г. Класифікаційна модель системи ризиків у митній службі України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 2. С. 91-98.

27. Ліпіхіна Т. Д. Оподаткування експортно-імпортних операцій в Україні : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2014. 256 с.

28. Любива В. Ю. Щодо фінансово-правового статусу митних органів. *Митна справа*. 2016. № 6. С. 20–24.

29. Мартинюк В.П. Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія : монографія. Тернопіль: Астон, 2010. 256 с.

30. Мартинюк В.П. Митна система України та її фіскально-регулюючий потенціал. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. С. 84-92.

31. Медвідь Ю.О., Корнійчук О.О. Визначення пріоритетних митних формальностей під час здійснення контролю достовірності декларування товарів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 10. С. 193-196.

32. Мельник О. Г., Адамів М. Є., Тодошук А. В. Концептуальні засади реформування митної системи України в умовах європейської інтеграції. *Економіка та держава*. 2018. №11. С. 39-44.

33. Митна енциклопедія : У двох томах / Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп.

ред.) та ін. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. Т. 2. 536 с.

34. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

35. Мосякіна О.А. Системний підхід до поняття сутності митної політики та її генези. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. С. 25-35.

36. Наказ Міністерства економіки № 393-22 від 10 березня 2022 року «Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0321-22#Text>

37. Наказ Міністерства фінансів України № 684 від 31.07.2015 р. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/zl021-15>.

38. Неліпович О. В. Система управління ризиками як інструмент спрощення митних процедур в контексті євроінтеграції. *Modern economics*. 2020. № 24. С. 119-124.

39. Несторишен І. В., Бережнюк І. Г., Брендак А. І. Система управління митними ризиками в контексті спрощення митних процедур. *Modern economics*. 2020. № 22. С. 59-63.

40. Обмежувальні заходи щодо імпорту товарів в Україну (антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи) URL: <http://www.me.gov.ua/>

41. Петрук О. М., Костишин Ю. С. Ідентифікація та оцінка загроз системі фінансової безпеки держави у сфері митного контролю. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 2. С. 40-51.

42. Петрук О. М., Костишин Ю. С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2020. № 2. С. 93-102.

43. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

44. Показники комплексної оцінки діяльності Державної митної служби України у 2021 році. URL: <https://customs.gov.ua/pokazniki-kompleksnoyi-otsinki>

45. Покровская В.В. Таможенное дело. М.: Издательство Юрайт, 2011. 731 с.
46. Постанова Кабінету Міністрів України № 314 від 18.03.2022 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>
47. Постанова Кабінету Міністрів України № 330 від 20 березня 2022 року «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2022-%D0%BF#Text>
48. Постанова КМУ № 233 від 9 березня 2022 року «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 165» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233-2022-%D0%BF#Text>
49. Постанову Кабінету Міністрів України № 165 від 28 лютого 2022 року «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2022-%D0%BF/ed20220309#Text>
50. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації : Постанова КМУ № 426 від 09.04.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.
51. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 20. С. 20. Ст. 1068.
52. Родченко І. Ю. Реформування системи органів, що реалізують державну митну політику. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 48-52.
53. Сандровский К.К. Международное таможенное право : учебник – 2-е изд. К.: Знання, 2001. 461 с.
54. Стеблянюк П. О., Каткова Т. І., Стелюк Б. Б. Моделювання в інформаційно-вимірювальній системі митного контролю. *Збірник наукових праць Дніпровського державного технічного університету. Технічні науки*. 2020. Вип. 2. С. 80-87.
55. Cognitive computing for Customs agencies: improving compliance and

facilitation by enabling Customs officers to make better decisions. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-82/cognitive-computing-for-customs-agencies-improving-compliance-and-facilitation-by-enabling-customs-officers-to-make-better-decisions/>

56. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora URL: <http://www.cites.org/eng/app/appendices.php>.

57. Counteraction to Counterfeit and Contraband Pesticides. Methodology. URL: <https://www.osce.org/secretariat/192516?download=true>.

58. Global Customs Risk Management An Examination of Leading Practices URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Global_Customs_Risk_Management:_An_Examination_of_Leading_Practices/\\$FILE/EY-2006-Customs-Symposium-Report.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Global_Customs_Risk_Management:_An_Examination_of_Leading_Practices/$FILE/EY-2006-Customs-Symposium-Report.pdf).

59. Improving Strategic Trade Detection and Classification through Machine Learning. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-94/strategic-trade-detection-machine-learning/>

60. Jacobc C. Risk management – a new prioritysystem customs and its consequences. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/39352/1/Risk_management.pdf.

61. Tariff quota consultation. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en.

62. The Green Customs Guide to Multilateral Environmental Agreements. United Nations Environment Programme. URL: [http://www.greencustoms.org/reports/guide/Green_Customs_Guide%20\(low\).pdf](http://www.greencustoms.org/reports/guide/Green_Customs_Guide%20(low).pdf)

63. The Revised Kyoto Convention /International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs procedures (Kyoto Convention)). URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx.

64. WCO Customs Risk Management Compendium. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/risk-management-and-intelligence/risk-management-compendium-volume-1.pdf?db=web>.